

PAPP MÓNIKA*

IMMANENS VERSENYKORLÁTOZÁSOK AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG JOGGYAKORLATÁBAN**

A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy az Európai Bíróság esetjogában a versenykorlátozó megállapodások tilalma kapcsán van-e lehetőség versenyen kívüli szempontok figyelembevételére. Ezt a jelenséget az immanens versenykorlátozások kifejezéssel jelölöm. Az EUMSZ 101. cikk szerkezetének rövid ismertetése után az immanens korlátozásokat elhatárolom a rule of reason-tól és a járulékos korlátozásoktól. A tanulmány konklúziója, hogy egy nagyon szűk, szinte kivételes körben azonosítható a versenyen kívüli szempontok figyelembevételének lehetősége. Az Európai Bíróság esetjogában a Wouters-ítélet teremti meg egyértelműen az immanens korlátozások tanát, de előzményként számos bizottsági határozat és bírósági ítélet előfutárnak tekinthető ebből a szempontból. A tanulmány az immanens korlátozásokkal kapcsolatos jogirodalom teljes körű bemutatására törekszik és vitába száll a kivétel körét szélesebben meghatározó jogirodalmi álláspontokkal.

Jelen tanulmány tárgya annak vizsgálata, hogy az Európai Unió versenyjogában közérdek védelme okán ki lehet-e menteni a vállalkozások által elkövetett versenykorlátozásokat, és ha igen, akkor milyen módon?¹

Az Európai Unió működési szerződése (továbbiakban EUMSZ) 101. cikkének (1) bekezdésében² szereplő versenykorlátozó megállapodások tilalma alóli kivételt ugyanezen cikk rögzíti, amelynek szövege arra utal, hogy nem a közérdek védelme okán kerülheti el a tilalmat egy-egy piaci szereplők által megkötött megállapodás, hanem annak okán, hogy olyan hatékonysági előnyöket generál, amelyek a fogyasztókhoz jutnak el.³ A 101. cikk szöveghű értelmezése szerint a belső pia-

* PhD, egyetemi adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 1053 Budapest, Egyetem tér 1–3; tudományos munkatárs, az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Lendület-HPOPs Kutatócsoport tagja, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1014 Budapest, Országház u. 30.
E-mail: papp.monika@tk.mta.hu.

** Jelen tanulmány az OTKA (K 109414 számú) kutatási projektjének támogatásával jött létre. A projekt címe: Az állam aktív gazdasági szerepvállalásának EU-jogi keretei.

¹ Jelen tanulmány nem érinti azt a kérdést, hogy a magyar Gazdasági Versenyhivatal hogyan alkalmazta az Európai Bíróság esetjogát. Lásd Vj-16/2005, Vj-180/2004, Vj-201/2005.

² A tanulmányban végig az EUMSZ hatályos számozását, a nemzetközi szervezeteket tekintve is a hatályos elnevezést használom. Így az EKG, EK helyett EU, a közösségi jog helyett az uniós jog terminológiát.

³ Az EUMSZ 101. cikk (3) bek.-ének szövege szerint: „az egyébként versenykorlátozó megállapodások elkerülik a tilalmat, amennyiben hozzájárulnak az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, ugyanakkor lehetővé teszik a fogyasztók részesedését a belőle eredő előnyből, anélkül, hogy az érintett vállalkozásokra olyan korlátozásokat rónának, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek és anélkül, hogy lehetővé tennék ezeknek a vállalkozásoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős része tekintetében megszüntessék a versenyt.”

ci négy gazdasági szabadság tagállami korlátozására fennálló kimentési lehetőség, nyomós közérdekre hivatkozással, tehát a kartelljogban,⁴ nem játszhat szerepet. Jelen tanulmányban mégis amellett érvelek, hogy a közérdekű kimentésnek helye lehet az Európai Unió Bíróságának jogértelmezése szerint a kartelljogban is, és ez a kimentés nagyban különbözik a versenyjogi hatékonysági érveléstől vagy a belső piaci szabadságoknál megismert tagállami védekezésektől. A kartelljogi közérdekű kimentésekre immanens korlátozásokként tekintek, amelyek kizárólag egy szűk határmezsgyén mozogva engednek teret nem-gazdasági szempontoknak. A tanulmány először a klasszikus, hatékonysági alapú kartelljogi kimentést, valamint a járulékos korlátozásokat mutatja be, majd az előző kategóriákhoz képest minőségileg eltérő immanens korlátozásokat elemzi részletesen.

1. A VERSENYRE GYAKOROLT POZITÍV ÉS NEGATÍV HATÁSOK KÖZÖTTI EGYENSÚLYOZÁS

Időről időre felvetődik a joggyakorlatban és a jogirodalomban is, hogy a 101. cikk (1) bekezdésének értelmezése során figyelembe lehet-e venni a versenyre gyakorolt előnyös hatásokat. A vitát az amerikai kartelltilalmi példa inspirálja. A *Sherman Act* 1. §-ban foglalt kartelltilalmi szabály⁵ alól ugyanis nincs szövetszerű kivétel, a bírósági jogértelmezésben fejlődött ki az a tétel, hogy a megállapodásnak a versenyre gyakorolt negatív hatásait a pozitív hatások ellensúlyozhatják. Ebben az esetben az ésszerűség elve (*rule of reason*)⁶ azt diktálja, hogy a korlátozás ne ütközzön bele a tilalomba.⁷ Ennek az amerikai joggyakorlatban kikristályosodott jogértelmezési elvnek az uniós versenyjogba való átvétele nem lehetséges úgy, ahogyan az USA-ban megjelenik, mivel így a 101. cikk (3) bekezdése értelmét vesztené.⁸ Az amerikai versenyjogban kialakult *rule of reason* elv tehát a mai álláspont szerint nem létezik az uniós versenyjogban.

⁴ A kartelljog kifejezés használata nem túl szerencsés az uniós versenyjogban, a magyar versenyjogban azonban széleskörűen használt. Lásd pl. NAGY Csongor István munkáját: *Kartelljogi kézikönyv* (Budapest: HVG-ORAC 2008). Az uniós versenyjogban a kartell kifejezés a versenykorlátozó megállapodások tilalmához képest szűkebb kategória. Lásd az Európai Bizottság közleményét a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről, 2006/C 298/11, 1. pont. A 101. cikk tilalmának szerkezetéről lásd Tóth Tihamér: *Az Európai Unió versenyjoga* (Budapest: Complex 2014) és NAGY Csongor István: „A versenykorlátozó megállapodásokkal kapcsolatos versenyjogi tilalom szerkezete” *Jogtudományi Közöny* 2012/9. 321–330.

⁵ Tiltott minden szerződés, tröszt vagy egyéb formában, vagy összejárás a kereskedelem korlátozására több állam között vagy külföldi személyekkel.

⁶ Az elvet a józan mérlegelés szabályának is szokták fordítani.

⁷ Többek között *Standard Oil Co of New Jersey v US*, 221 US 1 (1911); *US v American Tobacco Co*, 221 US 106 (1911).

⁸ Lásd pl. a Bizottság közleményét. *Communication from the Commission-Notice-Guidelines on the application of Article 81 (3) of the Treaty*, OJ C 101, 27/04/2004, 97–118, points 32–116, lásd az akkori Elsőfokú Bíróság ítéleteit: T-65/98. sz. Van den Bergh Foods Ltd kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2003., II-4653. o.], 106. pont, T-112/99. sz. Métropole Télévision (M6), Suez-Lyonnaisse des Eaux, France Télécom and Télévision Française 1 SA (TF1) kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2001., II-2459. o.] 75–77. pontok.

A versenykorlátozások kimentésére a 101. cikk szövege szerint egyedül a harmadik bekezdés szolgálhat, amelynek alkalmazása során azt mérlegelik a jogalkalmazók, hogy a fogyasztók számára a megállapodásból keletkezett-e a versenykorlátozó hatásokat ellensúlyozó gazdasági előny. A 101. cikk szerkezete tehát az ordoliberalis felfogást tükrözi. A neoklasszikus irányzatban a mentesítésnek semmilyen gazdasági értelme nincs, ugyanis a megállapodásra nem tekinthetünk versenykorlátozóként, ha annak pozitív hatásai meghaladják a negatív hatásokat.

Az első és a harmadik bekezdés közötti „munkamegosztásra” vonatkozó elvi megállapításnak a gyakorlatba való átültetését két fejlemény segíti elő. Egyrészt a jogalkalmazást megkönnyíti, hogy az eljárásjog modernizációja után ugyanaz a hatóság vagy bíróság alkalmazza a kivételi szabályt, mint a tilalmi főszabályt. Másrészt a 101. cikk (3) bekezdésének igazi funkciója akkor domborodik ki, amikor a versenyjogban kevésbé jelentős szerepet betöltő közérdekű kimentésekkel kezdünk el foglalkozni. Addig, amíg a közérdeken alapuló kimentések is elfogadhatóak voltak a Bizottság számára a közösségi versenypolitikában, ésszerű megoldásnak tűnt az a felvetés, hogy az első bekezdés keretei között értékeljük a versenyre gyakorolt pozitív hatásokat, míg a harmadik bekezdés keretei között a közérdekű célok szolgálatát. A hatékonysági cél jelentőségének relatív emelkedésével, a közérdekű szempontok (legalábbis az iparpolitika, foglalkoztatási és szociális politika) háttérbe szorításával azonban már elfogadhatóbb az a tétel, hogy a 101. cikk (3) bekezdésében a versenyre gyakorolt pozitív hatásokat, hatékonysági előnyöket kell összevetni az első bekezdés alkalmazása során talált versenykorlátozásokkal.⁹

Az Elsőfokú Bíróság¹⁰ az 1990-es évektől kezdve több alkalommal egyértelműen rögzítette, hogy a közösségi jogban nem érvényesül *a rule of reason* elve. Ilyen tartalmú ítélet született 1994-ben a *Matra Hachette*-ügyben,¹¹ 2001-ben a *Métropole Télévision*-ügyben¹² közös vállalat alapítása kapcsán, 2003-ban pedig a *Van den Bergh Foods*-ügyben vertikális korlátozás kapcsán.¹³ Ezt a jogértelmezést veszi át az Európai Bizottság 2004-ben, a kivételi szabály alkalmazásáról szóló közleményében is.¹⁴

⁹ Rodger J. BARRY – Angus MACCULLOUGH: *Competition Law and Policy in the European Community and United Kingdom* (London: Cavendish 1999) 13–16; „Communication from the Commission. Notice. Guidelines on the application of Article 81 (3) of the Treaty” *Official Journal* C 101, 27. 04. 2004. 97–118. Rodger J. BARRY: „Competition Policy, Liberalism and Globalisation: A European Perspective” *Columbia Journal of European Law* 2000/3. 289–319, 290.

¹⁰ Mai Törvénytörvény.

¹¹ A T-17/93. sz. *Matra Hachette* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 1994., II-595. o.] 48. pontja.

¹² A T-112/99. sz. *Métropole Télévision (M6)* and *Suez-Lyonnnais des Eaux, France Télécom* and *Télévision Française 1 SA (TF 1)* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2001., II-2459. o.] 72–79. pontjai.

¹³ A T-65/98. sz. *Van den Bergh Foods Ltd* kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2003., II-4653. o.] 107. pontja.

¹⁴ A Bizottság 2004. április 27-én iránymutatást adott ki a Szerződés 81. cikk (3) bek.-ének alkalmazásáról: *Communication from the Commission – Notice – Guidelines on the application of Article 81. (3) of the Treaty*. 2004/C 101/08, 27. 04. 2004, különösen 11. pont. Ebben a Bizottság összefoglalja a 101. cikk (1) bek.-e értelmezésének szempontjait is.

A kivétel lehetősége tehát magából a Szerződésből fakad. A Szerződésben rögzített kivételen kívül azonban a Bizottság és a Bíróság gyakorlata kidolgozott olyan értelmezési módszereket, amelyekkel a versenykorlátozó kikötések jogszerűnek minősülhetnek. Ennek az értelmezési irányvonalnak két ága van. Az egyik a járulékos korlátozások esete, a másik az immanens korlátozások elmélete.

2. A JÁRULÉKOS KORLÁTOZÁSOK (*ANCILLARY RESTRAINTS*)

Az első és könnyebben magyarázható értelmezési vonulat szerint nem ütköznek a 101. cikkbe azok a kikötések, amelyek egy összességében nem versenykorlátozó megállapodásban szerepelnek, és ugyan az egyes kikötések önmagukban szemlélve korlátozzák a versenyt, de szükségesek az adott megállapodáshoz, valamint nem tartalmaznak aránytalan korlátozást. Az Elsőfokú Bíróság a fentebb hivatkozott *Métropole Télévision*-ügyben úgy határozta meg a járulékos korlátozásokat, hogy azok közvetlenül kapcsolódnak és szükségesek a megállapodás lényegi tárgyának végrehajtásához. Ezen belül a szükségességi tesztnek két ága van: egyrészt a megállapodás objektíven szükséges az adott megállapodás lényegi tárgyának végrehajtásához, másrészt azzal arányos.¹⁵ A kivételi szabály alkalmazásáról szóló 2004-es bizottsági iránymutatás így foglalja össze ezt az értelmezést:

„31. [...] amennyiben a korlátozás nélkül csak nehezen lehetne megvalósítani, vagy nem lehetne megvalósítani a megállapodás lényegi tárgyát, amely nem versenykorlátozó, akkor a korlátozás objektívan szükséges lehet a végrehajtáshoz és azzal arányos. Például, amennyiben a franchise megállapodás fő célja nem versenykorlátozó, akkor e megállapodás megfelelő végrehajtásához szükséges korlátozások, úgymint a franchise-rendszer egységének és jó hírnevének védelmét szolgáló korlátozások a 81. cikk (1) bekezdésén kívül esnek.”¹⁶

A Bíróság a '90-es években (főként annak második felétől kezdve) kiadott ítéleteiben egyre gyakrabban hangsúlyozza, hogy a megállapodást az aktuális környezetében kell elemezni, és nem elég a kartelltilalom megsértéséhez a felek cselekvési szabadságának korlátozása. A kettő között ugyanis nem lehet absztrakt módon párhuzamot vonni. Ez azonban még nem azt jelenti, hogy a versenyre

¹⁵ A T-112/99. sz. *Métropole Télévision (M6) and Suez-Lyonnnais des Eaux, France Télécom and Télévision Française 1 SA (TF 1) kontra Bizottság* ügyben hozott ítélet [EBHT 2001., II-2459. o.] 72–79. pontjai.

¹⁶ Lásd (14. lj.) 97–118. Lars KJOLBYE: „The New Commission Guidelines on the Application of Article 81 (3): An Economic Approach to Article 81” *European Competition Law Review* 2004. 566–577, 568; Paul LUGARD – Leigh HANCHER: „Honey, I Shrunk the Article! A Critical Assessment of the Commission's Notice on Article 81 (3) of the EC Treaty” *European Competition Law Review* 2004. 410–420, 413. is kritikus az elv terjedelmével kapcsolatban.

gyakorolt előnyös és hátrányos hatásokat egyensúlyozzuk a 101. cikk (1) bekezdése alapján.¹⁷

A 2011-ben meghozott *MasterCard*-ítéletében a Törvényszék, majd a Bíróság részletesen foglalkozott a felperes MasterCard által hivatkozott járulékos korlátozásra vonatkozó kimentéssel, azaz, hogy a MasterCard rendszer a multilaterális bankközi díj nélkül is működhett-e. A Törvényszék megerősítette, hogy akkor járulékos egy korlátozás, ha jelentősége a megállapodás megvalósításához képest másodlagos, ám amely ahhoz nyilvánvalóan kapcsolódik.¹⁸ Az arányosság kerekei között pedig azt kell vizsgálni, hogy a korlátozás időtartama, tárgyi és területi hatálya nem haladja meg a megállapodás megvalósításához szükséges mértéket.¹⁹ A törvényszéki ítéletet felülvizsgáló Bíróság a járulékossgát még szigorúbban határozta meg, eszerint az ügylet megvalósításának a korlátozás hiányában nemcsak nehezebben megvalósíthatónak kell lennie, hanem egyenesen lehetetlennek.²⁰ A Bíróság értelmezésében amennyiben valamely ügyletre vagy tevékenységre – semlegessége vagy a versenyre gyakorolt kedvező hatása miatt – nem terjed ki a 101. cikk (1) bekezdésének tilalma, akkor ezen ügylet egy vagy több résztvevője kereskedelmi önállóságának korlátozására sem terjed ki az említett tilalom elve akkor, ha az járulékos az ügylet célkitűzéséhez képest.²¹

A megállapodás aktuális hatásainak elemzése formulával kezdi a Bíróság az ítéleteit két másik esetben is. Az egyik eset az, amikor a gazdasági szabadságok vagy a versenyjog esetében kerül szembe azzal a problémával, hogy a magánszemély cselekvési szabadságát ugyan korlátozza a szabályozás, de az nem alkalmas a termelési tényező áramlásának korlátozására. A második esetben a versenykorlátozás egy másik szerződési rendelkezés, azt is mondhatnánk, hogy az uniós közérdek érvényesülését biztosítja, így a Bíróság önmagában az intézkedésben rejlő versenykorlátozó hatást „megbocsáthatónak” tartja. Ezekben az ítéletekben azonban a Bíróság már nem a járulékos (*ancillary*) korlátozás kifejezést használja, hanem az adott intézkedés immanens korlátozásáról²² szól.

3. AZ IMMANENS KORLÁTOZÁSOK A GAZDASÁGI SZABADSÁGOK JOGÁBAN ÉS A VERSENYJOGBAN

A Bíróság a '90-es évek második felétől egyre több esetben mondta ki, hogy a tagállami szabályozásban benne rejlik, a szabály lényegéből ered a korlátozó hatás és

¹⁷ Lásd különösen a T-112/99. sz. Métropole Télévision (M6) and Suez-Lyonnais des Eaux, France Télécom and Télévision Française 1 SA (TF 1) kontra Bizottság ügyben hozott ítéletet [EBHT 2001., II-2459. o.] 75–77. pontok.

¹⁸ A T-111/08. sz. MasterCard Inc. és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 77–78. pontja, ECLI:EU:T:2012:260 és C-382/12 P. sz. MasterCard és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2014:2201, EBHT-ben nem tették közzé.

¹⁹ Az ítélet 81. pontja.

²⁰ Az ítélet 91. pontja.

²¹ Az ítélet 89. pontja.

²² Inherent restriction.

ezért azt nem lehet jogszerűtlennek tekinteni. A fejezet téziseit megelőlegezendő megadjuk az immanens korlátozások lényegét.²³ A nemzeti és uniós jog diagonális konfliktusa esetén a nemzeti intézkedésben, megállapodásban vagy a vállalati társulás döntésében rejlő korlátozások nem ütköznek az uniós jogba, amennyiben ezek olyan tagállami érdek elérését szolgálják, amely az uniós jogban nem szabályozott, kizárólagos vagy megosztott tagállami kompetenciába esik, de az uniós jogalkalmazó számára elfogadható és ezért védelmet élvez.

A *Bosman*-ügyben²⁴ az előzetes döntést feltevő bíróság a FIFA szabályozásával kapcsolatban két aspektust vetett fel. Egyrészt a munkavállalás szabadságának megsértését, másrészt a 101. cikkkel való összeegyeztethetetlenséget. Az ügyben eljáró Lenz főtanácsnok amellett, hogy a szabályozást a versenykorlátozások tilalmába is ütközőnek tartotta, kifejtette, hogy a Bíróság esetjoga szerint azok a kikötések, amelyek objektíven szükségesek egy adott szerződés teljesítéséhez, nem ütköznek bele a tilalomba, ha a szerződés maga nem versenykorlátozó. Álláspontja szerint a Bíróság nem formálisan értelmezi a versenykorlátozást, hanem összefüggéseiben. A sport más piacoktól lényegesen különböző piac, amely igazolhatja az ágazat megfelelő működéséhez szükséges kikötések jogszerűségét. A *Deliège*-ügyben²⁵ már a Bíróság ítélezett úgy, hogy a sportban benne rejlő korlátozások nem ütköznek a szolgáltatásnyújtás szabadságával. A belga sportszövetség gyakorlatát, amely több alkalommal elutasította a felperes sportoló kiválasztását nemzetközi cselgáncstornákon való részvételre,²⁶ az EuB nem találta ellentétesnek az uniós joggal, mivel a válogatási szabályok elkerülhetetlenül azzal az eredménnyel járnak, hogy korlátozzák a résztvevők számát. Az ilyen korlátozás azonban benne rejlik a nemzetközi sportversenyek lebonyolításában.²⁷

A *Laurent Piau*-ügyben²⁸ az Európai Bizottság vállalkozások társulásának döntéseként értékelte a FIFA (Nemzetközi Labdarúgó Szövetség) szabályzatát, amelyben a játékos-közvetítő ügynökök működésével kapcsolatos korlátozásokat írtak elő, és versenykorlátozásnak tekintette a szabályzat több elemét, többek között azt, hogy a tevékenység megkezdésének feltétele a nemzeti szövetségek által kiadott engedély. A Bizottság a panaszt elutasító határozatában azonban kimondta, hogy

²³ Nagy Csongor István közérdekű ésszerűségi tesztnek is nevezi ugyanezt a jogértelmezést. Lásd NAGY (4. lj.) 357, 402–403, 423–427.

²⁴ A C-415/93. sz. Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL kontra Jean-Marc Bosman, Royal Club Liégeois SA kontra Jean-Marc Bosman és mások és Union des Associations Européennes de Football (UEFA) kontra Jean-Marc Bosman ügyben hozott ítélet [EBHT 1995., I-4921. o.].

²⁵ A C-51/96. sz. és C-191/97. sz. Christelle Deliège kontra Ligue Francophone de Judo et Disciplines Associées ASBL és társai egyesített ügyekben hozott ítélet [EBHT 2000., I-2549. o.]. Az ügyhöz hasonló ítéletet hozott a Bíróság a C-176/96. sz. Jyri Lehtonen, Castors Canada Dry Namur – Braine ASBL and Fédération Royale Belge des Sociétés de Basket-ball ASBL (FRSB) ügyben [EBHT 2000., I-2681. o.], bár itt közérdekű kimentésként értelmezte a sport jellegzetességeinek figyelembevételét.

²⁶ Az esetet elemezte Alasdair BELL – Peter TURNER-KERR: „The Place of Sport Within the Rules of Community Law: Clarification from the ECJ? The Deliège and Lehtonen Cases” *European Competition Law Review* 2002. 256.

²⁷ Az ítélet 64. pontja.

²⁸ A T-193/02. sz. Laurent Piau kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2005., II-209. o.].

a korlátozások a 101. cikk (3) bekezdése szerinti mentesítési feltételeknek megfelelnek. A Bizottság értékelése szerint az engedélyezési kötelezettség a minőség biztosítása érdekében született meg, és indokolt a labdarúgók és a labdarúgó szövetségek jogos érdekeinek védelme szempontjából. A labdarúgók karrierje ugyanis rövid, és nagymértékben kiszolgáltatottak a játékos-közvetítőknek. A Bizottság vitatott határozata szerint tehát a versenykorlátozás az engedélyezési rendszerben benne rejlő korlátozás.²⁹

Az Elsőfokú Bíróság értékelését azzal nyitotta, hogy a tevékenység megkezdéséhez szükséges engedélyezési kötelezettség a gazdasági tevékenységhez való hozzáférés korlátja és ennek folytán szükségszerűen hatással van a versenyre. Ezzel tehát az Elsőfokú Bíróság a gazdasági szabadságok jogában használt hozzáférési korlát és a versenykorlátozás közötti azonosságot hangsúlyozta. Az Elsőfokú Bíróság kiemelt jelentőséget tulajdonított annak a ténynek, hogy a tagállamok nem szabályozzák a játékos-közvetítői tevékenységet, e hivatás képviselőinek szakmai önszabályozó testülete sem létezik. A FIFA szabályzata – ebben a szabályozási űrben – tehát szükséges és arányos. A FIFA célja a szabályozás megalkotásakor a szakmai és etikai standardok emelése volt, és a szabályozás a versenyt sem zárta ki teljesen, mivel csak minőségi szempontú szelekciót tett lehetővé.³⁰

Az *Albany International*-ügyben³¹ a Bíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy a

²⁹ Az ítélet 100. pontja. Lényegében ugyanezzel az érveléssel élt a Bizottság a David Meca-Medina-határozatában. Commission's decision of 1 August 2002 rejecting the complaint lodged by the applicants against the International Olympic Committee (IOC) seeking a declaration that certain rules adopted by the latter and implemented by the Fédération Internationale de Natation (FINA) and certain practices relating to doping control are incompatible with the Community rules on competition and freedom to provide services (Case COMP/38158 – Meca-Medina and Majcen/IOC).

³⁰ A múltban néhány játékos-közvetítő gyakorlata mind pénzügyi, mind szakmai szempontból negatív hatással volt a játékosokra és klubjaikra. Van de Gronden úgy értelmezte az esetet, hogy a Bíróság a 101. cikk (3) bek.-ének értelmezésében közérdeket vett figyelembe. Johan W. van de GRONDEN: „The Internal Market, the State and Private Initiative” *Legal Issues of Economic Integration* 2006/2. 105–137, 128.

³¹ A C-67/96. sz. *Albany International BV* kontra *Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie* ügyben hozott ítélet [EBHT 1999., I-5751. o.]. Ezzel az ítélettel azonos két ítéletet hozott a Bíróság ugyanazon napon: C-115/97. sz., C-116/97. sz. és C-117/97. sz. *Brentjens' Handelsonderneming BV* and *Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen* ügyekben hozott ítélet [EBHT 1999., I-6025. o.] és C-219/97. sz. *Maatschappij Drijvende Bokken BV v Stichting Pensioenfonds voor de Vervoer-en Havenbedrijven* [EBHT 1999., I-6121. o.]. A Bíróság 2000-ben is megerősítette azt a megállapítását, hogy a munkáltatók és a munkavállalók közötti kollektív megállapodásokra nem alkalmazható a 101. cikk. A C-222/98. sz. *Hendrik van der Woude v Stichting Beatrixoord* ügy tényállása szerint egy adott szektorban dolgozó munkavállalók számára kollektív megállapodással egészségbiztosítási rendszert állítottak fel, és ennek a rendszernek a működtetését alvállalkozói szerződésbe adták. [EBHT 2000., I-7111. o.] A Pavlov-ítéletből az a következtetés ered, hogy az Albany-kivétel nem hivatkozható olyan esetekben, amikor az önszabályozó testület keretei közötti megállapodást az állam nem ösztönözte, vagy tette kötelezővé. A Pavlov-ítélet Anne C. Witt álláspontja szerint így kizárólag azokra a megállapodásokra vagy vállalati társulási döntésekre vonatkozik, amelyekben a vállalkozások vagy társulások szabályalkotási vagy kvázi- szabályalkotási jogkört kaptak az államtól. Anne C. WITT: „Public Policy Goals under EU Competition Law – Now is the Time to Set the House in Order” *European Competition Journal* 2012/3. 443–471, 467, C-180/98, C-184/98. sz. *Pavel Pavlov* és mások kontra *Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten* ügyben hozott ítélet [EBHT 2000., I-6451. o.].

101. cikk hatálya alá eső megállapodásnak minősülhet-e a munkáltatókat és munkavállalókat képviselő szervezetek által létrehozott kollektív szerződés. A nemleges válasz indokolásában a Bíróság kiemelte, hogy az uniós szociálpolitika egyik célja a szociális párbeszéd biztosítása. *A szerződésekben foglalt szociálpolitikai célokat pedig súlyosan aláásnák, ha a szociális partnerek a Szerződés 101. cikkének hatálya alá tartoznának a foglalkoztatási és munkakörülmények javítását célzó intézkedések kialakítására való közös törekvésük során.*³² A Szerződés rendelkezéseinek – mint egésznek – hasznos és koherens értelmezéséből az következett, hogy a szociális partnerek között a fentiekben meghatározott cél érdekében, kollektív tárgyalások keretében megkötött megállapodásokra – jellegükre és céljukra való tekintettel – nem vonatkozott a Szerződés 101. cikkének (1) bekezdése.³³

Érzelkelhető, hogy a Bíróság a Szerződés rendszertani értelmezésével jutott arra a következtetésre, hogy az uniós szociálpolitika területén közösségi ösztönzésre létrejött megállapodások versenyjogi értékelése nem lehetséges. A Bíróság tehát a versenyjog tárgyi hatálya alól egy kivételt vagy inkább kimentési alapot határozott meg abból a célból, hogy a Szerződés különböző politikai céljai ne oltás ki egymás hatását.

A szellemi szabadfoglalkozásuk által nyújtott szolgáltatások területén két olyan jogesetet találunk, amelyek közül az egyik a Bizottság antitröszt-eljárásban hozott határozata, a másik az itt található érveléssel rokon vonásokat hordozó *Wouters*-ügy.

A Bizottság EPI-határozatának³⁴ tárgya: az Európai Szabadalmi Hivatal mellett működő szakmai képviselők Intézete (továbbiakban EPI) kötelező magatartási szabályokat dolgozott ki a Hivatal előtt eljáró képviselők számára, amelyben megtiltotta többek között az összehasonlító reklámok alkalmazását, és szolgáltatások ajánlását olyan személyeknek, akik már egy másik képviselő ügyfelei voltak. A Bizottság az EPI magatartási szabályzatát vállalati társulás döntésének, a fent említett két tilalmat pedig jelentős versenykorlátozásnak minősítette, és elutasította az EPI érvelését, miszerint ezek a tilalmak szükségesek a szakmai felelősség, függetlenség, titokvédelem, érdekkonfliktusok megelőzése céljából.³⁵ Az Elsőfokú Bíróság helybenhagyta³⁶ a Bizottság értelmezését, és kimondta, hogy a bizottsági határozat jogszerűségét nem lehet megkérdőjelezni, amennyiben nem bizonyítják, hogy az összehasonlító reklámok abszolút tilalma objektívan szükséges a szakma méltóságának megőrzése és a magatartási szabályok betartása végett.³⁷ Az ítéletben tehát az Elsőfokú Bíróság elismerte egy önszabályozó testület szabályozási jogosultságát szakmai célok biztosítása érdekében, de a bizonyítási terhet a szabályozóra telepítette.

³² Az ítélet 59. pontja.

³³ Az ítélet 60. pontja.

³⁴ 1999/267/EC: *Commission Decision of 7 April 1999 relating to a proceeding pursuant to Article 85 of the EC Treaty (IV/36.147 EPI code of conduct)* OJ L 106, 23/04/1999. 14–27.

³⁵ 43. pont.

³⁶ A T-144/99. sz. *Institute of Professional Representatives before the European Patent Office kontra Bizottság* ügyben hozott ítélet [EBHT 2001., II-1087. o.].

³⁷ Az ítélet 78. pontja.

A *Wouters-ügyben*³⁸ a holland ügyvédi kamara tiltotta meg a tagjai számára hivatásuk könyvvizsgálókkal társult (egy társaságban történő) gyakorolását. Egy holland jogszabály olyan általános funkcióval ruházta fel a kamarát, hogy feladta a szakma megfelelő gyakorlásának feltételeit biztosítani, és e célból bármilyen intézkedést elfogadni. A jogszabály szövege szerint a kamarának védenie kell a tagok jogait és érdekeit, biztosítania kell kötelezettségeik betartását, és végre kell hajtaniuk a szabályok által rájuk rótt kötelezettségeket. A kamarai tilalom jogszerűségét felülvizsgáló nemzeti bíróság előzetes döntési kérdése arra vonatkozott, hogy a társulási döntés a 101. cikkbe ütközik-e. A felperesek álláspontja szerint az ügyfelek igényeit jobban ki lehet elégíteni a partnerségi irodák szolgáltatásaival, hiszen az egyre bonyolultabbá és integráltabbá váló gazdasági környezetben az integrált szolgáltatások versenyelőnyt jelentenek.

A Bíróság indokolása szerint a partnerség teljes tilalma a 101. cikkbe ütközik. Mivel az ügyvédek és a könyvvizsgálók gyakorlati tevékenysége egymást kiegészíti, ezért a társulások lehetővé tennék szélesebb körű szolgáltatások nyújtását is. A multidiszciplináris társulásokból származó méretgazdaságossági előny pozitív hatást gyakorolhat a szolgáltatások költségeire és a nemzeti piacok egymásba olvadásából keletkező igények kielégítésére. A tilalom tehát alkalmas a termelés és technikai fejlődés korlátozására. A holland kormány érvelése szerint a tilalom pozitív hatással van a versenyre, mivel a könyvvizsgálói szolgáltatások néhány nagy vállalkozás kezében koncentrálódnak. A partnerség lehetővé tétele azt eredményezné, hogy a jogi szolgáltatások is néhány nagy nemzetközi cég kezében egyesülnének, így a tilalom a jogi szolgáltatások esetében a sokszereplős piac fenntartását segíti elő. Bár a Bíróság egyetértett ezzel az észrevétellel, mégis úgy döntött, hogy a szabályok aránytalan voltak miatt versenykorlátozók.³⁹

³⁸ A C- 309/99. sz. J. C. J. Wouters, J. W. Savelbergh and Price Waterhouse Belastingadviseurs BV kontra Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten ügyben hozott ítélet [EBHT 2002., I-1577. o.]. Megjegyzem, hogy a Wouters-ítéletet megelőző ügyek csak felvezetik a témát, de természetesen kis lépésekben. A Bosman-ügyben azt láthattuk, hogy Lenz főtanácsnok szerint a sportágzat megfelelő működése igazolhatja a versenykorlátozásokat, majd a Deliége-ítéletben már a Bíróság mondja azt, hogy a sportban bennerejlő korlátozások nem ütköznek a gazdasági szabadságokkal. A Piau-ügyben pedig maga a Bizottság mondta ki, és az Elsőfokú Bíróság is megerősítette, hogy az ügynöki tevékenység engedélyhez kötése, a 101. cikk (3) bekezdése elfogadható, mivel az ügyfelek jogos érdekeit védi (azaz közérdekű). Ezek a jogértelmezési lépések tehát a Wouters-ítélthez vezetnek el bennünket.

³⁹ Az ítélet 73–91. pontjainak összefoglalása. „92. Másrésről a jogi vállalkozások túlzott koncentrációjának szerkezeti korlátját képezheti a tagállam minden kamarai tagjára vonatkozó érdekelentétek tilalma, és ezzel csökkenthető a méretgazdaságossági előnyökből való részesedés lehetősége vagy az, hogy szerkezeti társulásra lépjenek nagy koncentrációjú szakmák gyakorlóival. 93. Ilyen körülmények között a partnerség feltételek és korlátozások nélkül történő engedélyezése a jogi szakma – amelynek általánosan decentralizált jellege szorosan kapcsolódik alapvető jellemzőihez – és a koncentrált szakmának minősülő könyvvizsgálók között azzal a következménnyel járna, hogy a jogi szolgáltatások piacán érvényesülő verseny mértéke átfogóan csökkenne, mivel az ezen a piacon jelen lévő vállalkozások száma jelentős mértékben visszaesne. 94. Mindazonáltal ezek a szabályok korlátozzák a versenyt, mivel a jogi szolgáltatások piacán a megfelelő mértékű verseny fenntartása garantálható lenne az 1993-as szabályozáshoz képest kevésbé túlzó intézkedésekkel is, mint amely teljes mértékben megtiltja a multidiszciplináris partnerség összes formáját, bármilyen legyen is az érintett ügyvédi és könyvvizsgálói vállalkozások mérete.”

A fentiekben tehát a szabályozás versenykorlátozó mértéke és a szabályozási cél eléréséhez szükséges eszközök – teljes tilalom vagy feltételekkel és korlátozásokkal történő engedélyezés – között mérlegelt a Bíróság. A szabályozási célt – függetlenség, érdekellentétek elkerülése – el lehetne érni olyan szabályozási eszközzel is, amely kevésbé korlátozza a versenyt. Egy olyan versenykorlátozás elfogadható, amelynek következtében még fennmarad a megfelelő mértékű verseny és a szabályozási cél is ugyanolyan hatékonyan elérhető. A jogértelmezési fordulat, amely miatt a *Wouters*-ügyet olyan sokan idézik, a következő szakaszokban bukkan elő. Az ítélet szövegét, annak jelentősége miatt hosszabban idézzük:

„97. Ugyanakkor a Szerződés 81. cikk (1) bekezdésének tilalmába nem ütközik bele szükségszerűen minden vállalkozások közötti megállapodás vagy vállalati társulás döntése, amely a feleknek vagy az egyiküknek a cselekvési szabadságát korlátozza. Ennek a rendelkezésnek egy egyedi esetre való alkalmazása céljából figyelembe kell először is venni azt az általános összefüggést, amelyben a vállalati társulás döntését meghozta vagy amelyben versenykorlátozó hatásait kifejti. Ezen belül tekintettel kell lenni különösen a céljaira, amelyek ebben az esetben kapcsolódnak ahhoz az igényhez, hogy szabályozzák a szervezetre, képzésre, szakmai etikára, felügyeletre és felelősségre vonatkozó kérdéseket azért, hogy a jogi szolgáltatások végső fogyasztói számára és az igazságszolgáltatás megfelelő igazgatása miatt az integritáshoz és tapasztalathoz szükséges garanciákat megteremtsek (lásd a C-3/95 *Reisebüro Broede* ügy 38. pontját). Ezek után azt kell megvizsgálni, hogy ezen célok megvalósításában a versenykorlátozás következményi hatásai bennerejenek-e.

98. Tekintetbe kell venni egyrészt a kamara tagjaira és az összes regisztrált kamarai tagot a tagállamban magába foglaló holland kamarára, másrészt a könyvvizsgálókra vonatkozó szabályozási kereteket.

99. Ami a kamara tagjait illeti, állandó gyakorlat szerint a tárgykörre vonatkozó sajátos közösségi szabályozás hiányában elvben minden tagállam jogosult szabályozni a területén a jogi szakma gyakorlását [...] Emiatt az erre a szakmára vonatkozó szabályok tagállamról tagállamra nagymértékben különbözhetnek.

100. Hollandia jelenlegi álláspontja – amely szerint az ügyvédi törvény 28. cikke a holland kamarát hatalmazza fel azzal a felelősséggel, hogy a szakma megfelelő gyakorlása érdekében szükséges szabályokat elfogadjon – az, hogy az ebből a célból elfogadott lényeges szabályok közé tartozik különösen az a kötelezettség, hogy teljes függetlenségben és kizárólag az ügyfelek érdekében kell tevékenykedni, valamint az a fentebb említett kötelezettség, hogy az érdekonfliktusok minden veszélyét meg kell előzni és szigorúan meg kell tartani a szakmai titkot. [...]

103. Ezzel ellentétben, a könyvvizsgálói szakma hasonló követelményeket előíró szakmai szabályoknak általában és különösen Hollandiában nincs alávetve. [...]

107. pont: A szabályozás ésszerűen tekinthető olyannak, mint amely a jogi szakma megfelelő gyakorlásának biztosítása céljából szükséges, úgy ahogy az az adott tagállamban meg van szervezve.

108. Továbbá az a tény, hogy más tagállamokban eltérő szabályok lehetnek alkalmazandók, még nem jelenti azt, hogy az előbbi tagállamban hatályban lévő szabá-

lyok összeegyeztethetetlenek a közösségi joggal. [...] Még akkor is, ha az ügyvédek és a könyvvizsgálók közötti multidiszciplináris partnerség néhány más tagállamban engedélyezett, a holland kamara jogosult úgy mérlegelni, hogy az 1993-as szabályozás célja kevésbé korlátozó intézkedésekkel nem érhető el, figyelemmel különösen arra a szabályozási rendszerre, amely Hollandiában a könyvvizsgálókra és az ügyvédekre vonatkozik.”

109. Mindezek fényében nem tűnik úgy, hogy [...] a versenykorlátozó hatások meghaladnák a jogi szakma megfelelő gyakorlásához szükséges mértéket (lásd ebben az összefüggésben a C-250/92 DLG [1994] ECR I-5641, 35. pont).”

A Bíróság a *Wouters*-ítéletében árulkodó módon egy olyan ügyre, a *Reisebüro Broede*-ítéletre⁴⁰ hivatkozik többször, amely egy német jogszabály közösségi joggal való összeegyeztethetőségéről szól. Az adott jogszabály szerint csak jogászok képviselhetek harmadik, jogi személy hitelezőket az adóssal szembeni bírósági végrehajtási eljárásban. A jogszabályt a Bíróság a *Gebhard*-formula alapján kimentette, mivel az nem volt diszkriminatív.⁴¹ A hivatkozott nyomós közérdekek a szolgáltatást igénybe vevők érdeke és az igazságszolgáltatás megfelelő működéséhez fűződő érdek voltak. A 101. cikk értelmezésénél tehát a Bíróság egy állami jogszabály kimentésével kapcsolatos üggyel vont párhuzamot. Ez is azt mutatja, hogy a Bíróság a holland ügyvédi kamara szabályozását közérdekű szabályozásnak tekintette. A jogértelmezés összefoglalásánál a Bíróság még egy ítéletet hivatkozott. A *DLG*- vagy másképpen *Göttrup-Klim*-ítélet⁴² lényege szerint nem ütközik bele a 101. cikk (1) bekezdésébe egy beszerzési szövetkezet alapszabályának azon rendelkezése, amely megtiltja a tagoknak a tagságot más olyan szervezett együttműködésben, amely a beszerzési szövetkezettel közvetlen versenyben áll, amennyiben ez a rendelkezés szükséges a szövetkezet megfelelő működésének biztosításához és a gyártókkal szembeni szerződéses erejének, alkupozíciójának fenntartásához. Az Elsőfokú Bíróság is azok közé az esetek közé sorolja ezt az ítéletet, amelyekben a 101. cikket a Bíróság flexibilisen, kontextusban értelmezte.⁴³

Álláspontom szerint azonban egy adott megállapodás versenykorlátozó hatásának az azt körülvevő összefüggésben való értelmezése eltér a *Wouters*-ügyben adott értelmezéstől. Amikor az előbbiről van szó, akkor a megállapodásban érintett vállalkozások gazdasági környezetét kell tisztázni, az érintett termék jellegét, az adott piac szerkezetét. Az immanens korlátozások kapcsán vizsgált ügyeknél azon-

⁴⁰ A C-3/95. sz. *Reisebüro Broede* kontra Gerd Sandker ügyben hozott ítélet [EBHT 1996., I-6511. o.].

⁴¹ A C-55/94. sz. Reinhard Gebhard kontra Consiglio dell' Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano ügyben hozott ítélet [EBHT 1995., I-4165. o.].

⁴² Ez a C-250/92. sz. *Göttrup-Klim* e. a. Grovvareforeninger kontra Dansk Landbrugs Grovvarerelskab AmbA. ügyben hozott ítélet [EBHT 1994., I-5641. o.].

⁴³ Lásd a fent hivatkozott T-112/99. sz. *Métropole Télévision*-ítélet 75–76. pontját vagy Lenz főtanácsnok Bosman-ügyben adott indítványát. A C-415/93. sz. *Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL* kontra Jean-Marc Bosman, Royal Club Liégeois SA kontra Jean-Marc Bosman és társai és *Union des Associations Européennes de Football (UEFA)* kontra Jean-Marc Bosman ügyben hozott ítélet [EBHT 1995., I-4921. o.].

ban a megállapodás, szabályozás célja kapott döntő jelentőséget. Léger főtanácsnok a *Wouters*-ügyben adott indítványában egyértelműen ki is jelentette, hogy versenykorlátozást nem lehet közérdekű céllal kimenteni.⁴⁴

Az észrevételt tevők szerint az EPI-határozatban alkalmazott ésszerűségi elvet kellene alkalmazni a *Wouters*-ügyben is.⁴⁵ Léger főtanácsnok azonban ezt arra hivatkozva utasította el, hogy az ésszerűségi elv a versenykorlátozások és a versenyre gyakorolt pozitívumok, előnyök mérlegeléséből áll, és nem a versenykorlátozás mint hátrány, valamint a közérdek védelme mint védendő érdek között. Ezért ő a 106. cikk (2) bekezdése alapján mentette ki a versenykorlátozást.⁴⁶

A Bíróság és a főtanácsnok logikailag különböző úton jutott ugyanarra az eredményre. Bár mindketten vállalati társulási döntésnek minősítették a szabályozást, a Bíróság végül implicite mégiscsak elismeri annak jogszerűségét, mivel a közérdek védelmét szolgálja. A bírósági érvelésben tehát van egy logikai csavar. A Szerződés szövetszerű értelmezéséhez jobban ragaszkodó főtanácsnok viszont elutasítja, hogy a 101. cikk (1) bekezdésének értelmezése során közérdekű szempontokkal kimenthető a versenykorlátozás. Az ő megoldásával tiszteletben tartható a Bizottság 101. cikk (3) bekezdésére vonatkozó mentesítési monopóliuma, míg a Bíróság ezt a problémát megkerülte azzal, hogy a 101. cikk (1) bekezdésének értelmezésével jutott el ugyanarra az eredményre. A társulási döntést egyébként notifikálták a Bizottság számára, de már a *Wouters*-szel szembeni fegyelmi eljárás megindulása után. A Bizottság esetleges mentesítő határozatának vagy a mentesítési kérelem elutasításának már nem lett volna hatása a fegyelmi eljárás kimenetelére.

Mint említettük, a Főtanácsnok a 106. cikket hívta segítségül a kimentéshez. Az általa javasolt értelmezés gyenge pontja, hogy a vállalati társulás által kiadott döntést átminősítette állami intézkedéssé azzal az érveléssel, hogy a kamara az állam része. Ez egy széles diszkrecionális szabályozási jogosultsággal rendelkező közjogi szervezet esetében nem is jelent nagyobb problémát, az azonban már igen, hogy az én véleményem szerint nincs olyan (a szabályozáson kívül eső) 101. cikkbe, vagy 102. cikkbe ütköző elkülönülő vállalati magatartás, amelyre a 106. cikk alkalmazható lenne. Ez pedig a 106. cikk alkalmazásának a Bíróság által szigorúan megszabott feltétele. Azt is megemlíthetjük, hogy a 106. cikk szerint a szabályozásnak közvál-

⁴⁴ Az indítvány 105–107. pontjai.

⁴⁵ A kamara, és több kormány a Bizottság 1999/267. sz. EPI-határozatára hivatkozik, amelyben az Európai Szabadalmi Hivatal előtt képviselet ellátására jogosult szabadalmi ügyvivőket tömörítő testület szabályát a 101. cikk tilalmán kívül esőnek tekintette a Bizottság, mivel azzal az ügyvivők részrehajlás-mentességét, integritását, kompetenciáját és felelősségét biztosítják abból a célból, hogy érdekkonfliktusok bekövetkeztét, a félrevezető reklámozást megelőzzék, a szakmai titkokat megvédjék, vagy hogy a Hivatal megfelelő működését garantálják.

⁴⁶ A 106. cikk (1): „A közvállalkozások és az olyan vállalkozások esetében, amelyeknek a tagállamok kizárólagos jogokat biztosítanak, a tagállamok nem hozhatnak és nem tarthatnak fenn a Szerződésekkel, különösen a 18. és 101–108. cikkben foglalt szabályokkal ellentétes intézkedéseket. (2) Az általános gazdasági érdekű szolgáltatások működtetésével megbízott vagy jövedelemtermelő monopólium jellegű vállalkozások olyan mértékben tartoznak a Szerződések szabályai, különösen a versenyszabályok hatálya alá, amennyiben ezek alkalmazása sem jogilag, sem ténylegesen nem akadályozza a rájuk bízott sajátos feladatok végrehajtását. A kereskedelem fejlődését ez nem befolyásolhatja olyan mértékben, amely ellentétes az Unió érdekeivel.”

lalkozásra, kizárólagos, különleges joggal felruházott vállalkozásra vagy általános gazdasági érdek szolgálatát ellátó vállalkozásra kell vonatkoznia. Az ügyvédek, valamint a könyvvizsgálók ilyen szereplőknek viszont általában nem tekinthetők. Tehát míg a Főtanácsnak 101. cikkre vonatkozó értelmezése jobban megfelelt az általános gyakorlatnak, addig a 106. cikk körében szerintem megkérdőjelezhető az általa indítványozott megoldás. Lehet, hogy a Bíróság ezért is választotta a 101. cikk kreatívabb értelmezését.

Utolsóként arra hívnánk fel a figyelmet, hogy a Bíróság egy igen speciális tényállás kapcsán alkotta meg ezt az új típusú kimentést. A kizárólag szolgáltatásnyújtó ügyvédekből álló kamara vállalati társulásnak minősült ebben az ügyben, az általa alkotott szabályozás pedig vállalati társulás döntéseként. A versenyjog alanyi és tárgyi hatálya az autonóm módon, gazdasági tevékenységet végző személyekre terjed ki. A kamara az állam részét alkotná abban az esetben, ha a holland jogszabály pontosabban meghatározta volna, hogy milyen közérdekű szempontokat kell érvényre juttatni a szakmai szabályok meghozatalakor. Túlságosan tág és pontatlan volt a törvényi felhatalmazás szakmai szabályalkotásra. A *Wouters*-ítéletben az előkérdés az volt, hogy a szabályozás állami szabályozás-e, amelyre a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó szerződéses rendelkezés vonatkozik, vagy ellenkezőleg, olyan a privátautonómia körében elfogadott kamarai szabályozás, amely vállalkozások társulási döntéseként az antitröszt-szabályok tárgyi hatálya alá tartozik? A kamarai szabályozás ugyanis nem nélkülözi az állami hatáskör-delegáció tipikus jegyeit, hiszen a holland jogalkotó a szakma megfelelő gyakorlásának biztosítása érdekében felruházta a kamarát szabályalkotási hatáskörrel.

A Bíróság ítélete szerint a szakmai szervezet által elfogadott szabályok kizárólag akkor minősülnek állami intézkedésnek, ha a tagállam körütekintő a közérdekű szempontok és azon lényeges elvek meghatározásánál, amelyeknek a delegált szabályozásnak meg kell felelnie, és fenntartja azt a hatáskört, hogy végső esetben maga hozza meg a döntést.⁴⁷

Amennyiben az állam fenntartja a hatáskört a vállalati társulás döntésének megváltoztatására, a vállalati társulási döntés csak egyfajta javaslat, előkészítő dokumentum funkcióját is betöltheti.⁴⁸ Egyéb esetekben viszont a három feltétel együttes fennállása esetén a tagok gazdasági tevékenységét befolyásoló határozat sem minősülhet vállalati társulási döntésnek, hanem csak állami intézkedésnek. Az állami intézkedések jogszerűségét pedig a gazdasági szabadságokra vonatkozó szerződési cikkek alapján kell megítélni.

⁴⁷ Az ítélet 68. pontja. A C-1/12. sz. *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (OTOC)* kontra *Autoridade de Concorrência* ügyben hozott ítélet 54. pontja: „Igaz, hogy amennyiben a tagállam szabályozási jogkört biztosít valamely szakmai szervezetnek, gondoskodik arról, hogy meghatározza azon közérdekű szempontokat és lényeges elveket, amelyeknek meg kell felelnie a szabályozásának, valamint ügyel arra, hogy megtartsa a végső döntési jogkörét, a szakmai szervezet által megállapított jogszabályok megőrzik állami jellegüket, és nem tartoznak a Szerződésnek a vállalkozásokra alkalmazandó szabályai alá.” ECLI:EU:C:2013:127.

⁴⁸ *Federico Cipolla* kontra *Rosaria Portolese* (C-94/04.) és *Stefano Macrino és Claudia Capoparte* kontra *Roberto Meloni* (C-202/04.) ügyben 2006. december 6-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-11421. o.].

A *Wouters*-ügyben a holland felhatalmazó jogszabály nem állta ki a bírósági tesztet. A Kamarát nem kötötték meghatározott közérdekű szempontok a szabályzat megalkotásakor.⁴⁹ Kérdésként felmerül, hogy az önszabályozó szervezetek felé történő állami hatásdelegációnak milyen részletességgel kell meghatározni a közérdek szempontjait, hogy a kamarai szabályzatok megtartsák az állami intézkedés jellegüket? Mennyire kell az adott szabályozás és nem általában a kamara felé általánosságban meghatározni ezeket a szempontokat egy állami aktusban? Mint a *Wouters*-ügyben láthattuk, egy törvényben rögzített közérdekű feladat vagy cél-meghatározás még nem elegendő annak bizonyításához, hogy a kamara az „állam nevében” járt el.

A másik kérdés, hogy a harmadik feltételt (az állam fenntartja a végső döntés lehetőségét) minden vállalati társulás esetében vizsgálni kell-e vagy sem. Álláspontunk szerint nem, mivel a Bíróság a szakmai testületekre specializálta a döntését. A szakmai testületeknek pedig fogalmilag az a sajátja, hogy vállalkozások a tagjai és nem a közhatalmat képviselő személyek. Egy ilyen tisztán érdekelt vállalkozásokból álló testület döntésének állami intézkedésként történő minősítéséhez valószínűleg az Európai Bíróság is szigorúbb feltételeket akart szabni, mint a vegyes tagságú (azaz a magánpiaci szereplőket és közhatalmat képviselőket is tömörítő) szervezetek döntéseinek elismeréséhez. Ezen okfejtés alapján a vegyes tagságú szervezeteknél elég két szempontot figyelembe venni a jogalkalmazásban. A szervezet vegyes tagsága mellett a közérdek figyelembevételére való kötelezettség elegendő a vegyes tagságú testület határozatának állami intézkedésként történő elismeréséhez.⁵⁰ Ezzel szemben a pusztán vállalkozásokból álló testületek esetében az államnak fenn kell tartania a végső döntés meghozatalának lehetőségét is, hogy a szakmai testület az állam kinyújtott karjának minősüljön, amely védelmet élvez az antitröszt-szabályok alkalmazása szempontjából. Odudu is arra utal könyvében, hogy a magánautonómia és a közszféra elválasztása a vállalati társulások esetében problematikus. Nem azért esett a holland kamarai szabályozás a versenyjog tárgyi hatálya alá, mert gazdasági tevékenységre vonatkozott, hanem azért, mert vállalati társulás alkotta meg, amelynek szabályalkotása gazdasági hatással bírhat a tagok magatartására.⁵¹ Ilyen körülmények között pedig a Bíróság inkább hajlott arra, hogy a gazdasági szabadságok köréből emeljen át kimentési lehetőséget.

⁴⁹ Az ítélet 62. pontja.

⁵⁰ Ez az értelmezés tükröződik a Reiff és Delta Schiffahrtsgesellschaft ítéletek indoklásából is. A Bíróság a tényállásból a miniszter szerepére (jóváhagyás, elutasítási jog, önálló döntéshozatal) csak akkor utalt, amikor vizsgálta a jogellenes hatáskör-delegáció esetét. A hasznos hatás doktrínájának első ága (az állam kötelezi-e, elősegíti-e a jogsértést vagy hatásait megerősíti-e) esetében megelégedett annak elemzésével, hogy kiből áll a testület, és közérdek figyelembevételére kötelesek-e vagy sem. A C-185/91. sz. Bundesanstalt für den Güterfernverkehr kontra Gebrüder Reiff GmbH & Co. KG. ügyben hozott ítélet [EBHT 199., I-5801. o.]. A C-153/93. sz. Bundesrepublik Deutschland kontra Delta Schiffahrts-und Speditionsgesellschaft ügyben hozott ítélet [EBHT 1994., I-2517. o.].

⁵¹ Okeoghene ODUDU: *The Boundaries of EC Competition Law. The Scope of Article 81* (Oxford: Oxford University Press 2006).

Az elv további alkalmazást nyert a *Meca-Medina*-ügyben a sportszövetségek által meghozott szabályozásokra.⁵² Az UEFA doppingellenes szabályzata mint vállalkozások társulásának határozata beleütközne a kartelltilalmi szabályba, azonban jogos célkitűzése indokolja, hiszen elválaszthatatlanul hozzátartozik a sportversenyek szervezésének szabályos lebonyolításához.⁵³ A Bíróság itt némileg továbbfejlesztette a közérdekű kimentés feltételrendszerét, mivel egyértelművé tette, hogy kizárólag arányos korlátozások fogadhatók el a jogszerű cél elérése érdekében.⁵⁴ A *Meca-Medina*-ítélet üzenete szerint a közérdekű kimentések esetén a Bíróság nem ad egy blanketta felhatalmazást a vállalati társulások részére a verseny közérdekből való korlátozására. A korábban idézett *Albany*-ítélet specialitása a *Wouters*-ügyhöz képes az, hogy a szociális partnerek közötti kollektív megállapodások – céljuk és jellegük miatt – nem tartoznak a 101. cikk (1) bekezdésének hatálya alá. A *Wouters*-ítéletben viszont nem tárgyi hatály alóli kivételt konstruált a Bíróság,⁵⁵ hanem szűk körben kimentési lehetőséget teremtett, és fenntartotta magának egyrészt a közérdekű célt tekintve a jogszerűségének elfogadhatóságát, másrészt azt, hogy ebben benne rejlik-e a korlátozás, valamint az arányosság vizsgálatát is.⁵⁶

A Bizottság 2010-ben meghozott határozatában egy újabb szakmai szervezet, a francia gyógyszerészek szakmai testülete esetén nem találta a versenykorlátozást kimenthetőnek a *Wouters*-kimentés alapján.⁵⁷ Szintén elfogadhatatlannak minősült a *Wouters*-ügyre való hivatkozás a belga sörgyárak horizontális megállapodásai-

⁵² A C-519/04.P sz. David Meca-Medina és Igor Majcen kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2006., I-6991. o.]. A Bíróság a Bizottság határozatát és az Elsőfokú Bíróság ítéletét vizsgálta felül. Lásd a T-313/02. sz. David Meca-Medina, Igor Majcen kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2004., II-3291. o.]. Commission's decision of 1 August 2002 rejecting the complaint lodged by the applicants against the International Olympic Committee (IOC) seeking a declaration that certain rules adopted by the latter and implemented by the Fédération Internationale de Natation (FINA) and certain practices relating to doping control are incompatible with the Community rules on competition and freedom to provide services (Case COMP/38158 – Meca-Medina and Majcen/IOC).

⁵³ Az ítélet 45. pontja.

⁵⁴ Az ítélet 47. pontja szerint a szabályozással megállapított korlátok csak akkor nem esnek a tilalom hatálya alá, ha arra a mértékre korlátozódnak, amely a sportversenyek szabályos lefolytatásához szükséges.

⁵⁵ Lásd még a T-23/09. sz. Conseil National de l'Ordre des Pharmaciens (CNOP) és Conseil Central de la Section G de l'Ordre National des Pharmaciens (CCG) kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2010., II-5291. o.] 42. pont.

⁵⁶ Lásd ebben az értelemben Alison JONES – Brenda SUFRIN: *EU Competition Law* (Oxford: Oxford University Press 2014) 219. Wolf SAUTER – Harm SCHEPEL: *State and Market in European Union Law* (Cambridge: Cambridge University Press 2009), az arányosság vizsgálatához lásd Wolf SAUTER: „Proportionality in EU Competition Law” *European Competition Law Review* 2014/7. 327–332, 330. Erika Szyszczak is rávilágít arra, hogy a *Wouters*-ítéletben a szükségességi és arányossági teszt során a Bíróság tág teret hagyott a kamarai szabályalkotásra, a Bíróság alapvetően elfogadta azt, hogy a szakmai kamara szerint mi szükséges és mi arányos a szakma megfelelő gyakorlásához. Erika SZYSZCZAK: „Competition and Sport” *European Law Review* 2007/1. 95–110, 103.

⁵⁷ COMP/39510 Ordre National des Pharmaciens en France (ONP), a Bizottság határozatával szembeni megsemmisítési eljárás folyamatban van T-90/11ügyszámon (ONP és társai kontra Bizottság). A Bizottság azért szabott ki szankciót a szakmai szervezettel szemben, mivel az minimum árak alkalmazását ajánlotta a klinikai laboratóriumi tesztekre a gyógyszerészek számára.

nak kimentésére, amelyben kötelezettséget vállaltak egymás vevőkörének kölcsönös tiszteletben tartására.⁵⁸ A francia szarvasmarha-tenyésztők sem tudták arról meggyőzni az Elsőfokú Bíróságot, hogy az ágazat válsága olyan jogszerű célkitűzés lenne, amely kartell-megállapodásukat a kartelltilalmi szabállyal összeegyeztethetővé teszi.⁵⁹

A 2012-es *OTOC*-ítélet⁶⁰ elemzésével az is világossá vált a jogirodalomban, hogy a *Wouters*-kimentésre sikerrel nem hivatkozhat egy szakmai testület sem, amennyiben az állam nem delegálta számára jogalkotási hatáskörét. Mint már korábban is utaltunk rá, a *Wouters*-ügy tényállása szerint a tisztán vállalkozásokból álló társulás állami hatáskör-delegáció keretei között fogadta el társulási döntését, ám ez a hatáskör-meghatározás pontatlan volt és az állam nem tartotta fenn magának a végső döntéshozatal lehetőségét. Az *OTOC*-ügyben a portugál okleveles könyvvizsgálói kamara hozott olyan „rendeletet”, amely versenykorlátozó volt a szakmához tartozók kötelező továbbképzése területén. Az *OTOC* sajátos módon maga határozta meg feladatát, amelyet egy portugál jogszabály mellékletébe is belefoglalt. A továbbképzések megszervezését tekintve semmilyen állami jogszabály nem telepített rá feladatot, a rendeletét állami beavatkozás nélkül önállóan hozta meg, közérdekű szempontok figyelembevételével. Az autonóm hatáskörben meghozott rendeletet a Bíróság előtt nem tudta kimenteni arra hivatkozással, hogy közérdekű cél – a hivatás megfelelő gyakorlásának biztosítása – érdekében született meg az egyébként versenykorlátozó társulási döntés.⁶¹

Az *OTOC*-ítélet után egy évvel, 2013-ban az olasz államtanács tett fel előzetes döntési kérdéseket az Európai Bíróság számára. A vállalkozások társulásának minősített olasz országos geológus kamara olyan etikai szabályokat fogadott el, amelyek a geológusok tiszteletdíj-meghatározása kritériumai között megjelölték a szakmai méltóságot, következésképpen a tiszteletdíjak bizonyos szinten aluli meghatározása szankcionálhatóvá vált, ami minimális díjszabáshoz hasonló helyzetet eredményezett.⁶² Miután a Bíróság utalt arra, hogy az ajánlott ár is a 101. cikk (1) bekezdésébe ütközhet, a *Wouters*-ítéletben foglalt kimentést kezdte el vizsgálni, de a rendelkezésére álló iratok alapján nem tudta megítélni, hogy a szakmai méltóságra vonatkozó kritérium szükségesnek tekinthető-e az olyan jogszerű cél megvalósításához, mint amely a geológiai szolgáltatások végfogyasztóinak nyújtott biztosítékokhoz kapcsolódik. A Bíróság ezért az előzetes döntés kérő nemzeti bíró-

⁵⁸ A T-49/02- T-51/02. sz. Brasserie Nationale SA és mások kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2005., II-3033. o.].

⁵⁹ A T-217/03. sz. és T-245/03. sz. Fédération Nationale de la Coopération Bétail et Viande (FNCBV) és mások kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 2006., II-4987. o.] 73. pont.

⁶⁰ A C-1/12. sz. Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas (OTOC) kontra Autoridade de Concorrência ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2013:127. Lásd az ítélet rövid értelmezését Tristan BAUMÉ-től: „OTOC: The Provision of Training by Professional Associations” *Journal of European Competition Law & Practice* 2013/4. 319–321.

⁶¹ A szakmai kamara a piac jelentős részén a kamara javára szüntette meg a versenyt, a továbbképzési piac másik részén pedig hátrányos megkülönböztető feltételeket kényszerített versenytársaira.

⁶² A C-136/12. sz. Consiglio Nazionale dei Geologi és Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato ügyben hozott ítélet, ECLI:EU:C:2013:489.

ságra hárította annak eldöntését, hogy szükségesek-e az etikai kódex szabályai a fogyasztóknak nyújtott biztosítékokhoz kapcsolódó jogszerű cél megvalósításához. Ez az első olyan ítélet, amelyben az Európai Bíróság a tagállami bíróságra telepítette a teljes szükségességi és arányossági teszt lefolytatását.

4. A *WOUTERS*-ÍTÉLET ÉRTELMEZÉSE

A *Wouters*-ítéletet többen többféleképpen kommentálták a jogirodalomban. Az egyik értelmezés szerint, amely a szakirodalomban kisebbséget alkot, a kimentés-kor versenyszempontok domináltak. Ide tartozik Vossestein értelmezése, aki arra építi fel érvelését, hogy az EuB a *Gøttrup-Klim*-ítéletet hivatkozta,⁶³ amelyben az ésszerűségi elvet figyelembe véve a Bíróság a versenyszempontok alapján mondta ki a versenykorlátozás jogszerűségét. Ezért lehetséges egy olyan értelmezés, hogy a versenykorlátozás a minőséget és a fogyasztók választási lehetőségét növelte és ezért a versenyre jótékony hatással volt.⁶⁴ Léger főtanácsnok is úgy hivatkozik erre az esetre indítványában, mint amelyben a Bíróság a versenyre gyakorolt pozitív hatások miatt döntött a megállapodás jogszerűsége mellett. A főtanácsnok a *Wouters*-ügy kapcsán a Bírósággal ellentétben úgy gondolta, hogy a szakma megfelelő gyakorlásának biztosítása versenyen kívüli szempont, amely az ésszerűségi elv alapján nem vehető figyelembe a 101. cikk értelmezésében. Renato Nazzini szerint a Bíróság egy kettős dimenziójú tesztet alkotott, amelynek eredménye szerint kizárólag olyan közérdekű célokat lehet figyelembe venni, amelyeknek azonosítható, fogyasztói jólétet növelő hatásai vannak.⁶⁵

Az értelmezés egy másik lehetséges módja az, hogy a Bíróság a gazdasági szabadságok jogában használt kimentéseket emelte át a 101. cikk (1) bekezdés joggyakorlatába. Rosemary O'Loughlin azt hangsúlyozza, hogy az ítélet rokon vonásokat mutat a *Cassis de Dijon*-ítéletben megalkotott *rule of reason* elvével, azaz, hogy a Bíróság a kölcsönös elismerés elve alól kivételként ismerte el a kötelező követelményeket.⁶⁶ Giorgio Monti is osztja ezt a véleményt, amely szerint a *Wouters*-ügyben az EuB egy európai stílusú *rule of reason*-t fogadott el, amellyel a gazdasági szabadságok kimentési lehetőségeit átemelte a versenyjogba is.⁶⁷ A gazdasági

⁶³ A C-250/92. sz. *Gøttrup-Klim* e. a. *Grovvareforeninger* kontra *Dansk Landbrugs Grovvareselskab* AmbA ügyben hozott ítélet [EBHT 1994., I-5641. o.] 35. pont.

⁶⁴ Adrian J. VOSSESTEIN: „Case Note on Case C-35/99 *Arduino*, Judgement of 19 February 2000, Full Court; Case C-309/99 *Wouters et al v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, Judgement of 19 February 2002, Full Court; not yet reported” *Common Market Law Review* 2002/4. 841–863, 859.

⁶⁵ Renato NAZZINI: „Article 81 EC between Time Present and Time Past: A Normative Critique of „Restriction of Competition” in EU Law” *Common Market Law Review* 2006/2. 497–536, 521–527.

⁶⁶ Rosemary O'LOUGHLIN: „EC Competition Rules and Free Movement Rules: An Examination of the Parallels and their Furtherance by the ECJ *Wouters* Decision” *European Competition Law Review* 2003. 62–69, 68–69.

⁶⁷ Monti szerint a Bíróság ebben az ügyben Cosmas főtanácsnok *Deliége*-ügyben adott indítványát és Alber főtanácsnok *Lehtonen*-ügyben adott indítványát követte.

szabadságok és a versenyjogi szabályok értelmezésének konvergenciája Monti szerint azt a célt szolgálja, hogy a Bíróság a nemzeti érdekekhez kapcsolódó, versenyen kívüli szempontot vegyen figyelembe. Monti szerint tehát a Bíróság nem a versenyjogi járulékos korlátozások elve alapján döntött és nem is a *rule of reason* elve alapján, mivel nem egyensúlyozott a szabályozás lehetséges pozitív és negatív hatásai között.⁶⁸ Később ugyanő azt vetette fel, hogy versenyhez nem kapcsolódó nemzeti érdekek általában kimentésül szolgálhatnak a tagállamok és szakmai szervezeteik számára.⁶⁹

Egyfajta átmenetet képez Whish és Gyselen álláspontja, akik szabályozási járulékoságként tekintenek az ítéletre. A járulékoság a versenyjogban megismert koncepció, azonban ennek tartalma nem gazdasági vagy hatékonysági alapú, hanem szabályozási. A *Wouters*-ítélet Gyselen szerint a járulékos korlátozások egyik variánsának tekinthető, mivel a Bíróság maga is hivatkozik *Gøttrup-Klim*-ítéletére.⁷⁰ Whish a járulékos korlátozások egyik változatának tartja az ítéletet, és a szabályozási járulékoság kifejezéssel jelzi a különbséget.⁷¹ Míg a klasszikus járulékos korlátozások egy gazdasági-kereskedelmi cél, addig a holland intézkedés egy szabályozási cél elérését segíti elő.⁷² Whish és Bailey szerint a Bíróság nem volt hajlandó arra, hogy beavatkozzon a szabályozás szükségessége vagy tartalma feletti kamarai értéktételebe. Ezzel a Bíróság elkerülte, hogy a 101. cikk (3) bekezdése alapján a vállalkozás társulásának kelljen bizonyítania a szabályozásból eredő előnyöket.⁷³ Gilliams érvelése is a fentieket támasztja alá. Hans Gilliams Wouters jogi képviselője volt az Európai Bíróság előtt, és a következőképpen értékelte az ítéletet:⁷⁴ A *Wouters*-ítélet nem illeszthető be a járulékos korlátozások elvével kapcsolatos ítéletek sorába, mivel a Bíróság nem azonosította a megállapodásnak a versenyre gyakorolt pozitív hatásait és a korlátozásoknak a megállapodás végrehajtásához való szükségességét sem. A *Wouters*-ítéletben a Bíróság nem fogadta el a *rule of reason* elvét sem, mivel nem azonosított olyan hatékonysági előnyöket, amelyek a szabályozásból folynak.

„Úgy tűnik, hogy a Bíróság a *Wouters* ügyben megteremt egy korlátozott tárgyi kimentést bizonyos szakmai szabályok számára. A szakmai szabályok egyáltalán

⁶⁸ Giorgio MONTI: „Article 81 and Public Policy” *Common Market Law Review* 2002/5. 1057–1099, 2002, 1086–1090.

⁶⁹ Giorgio MONTI: *EC Competition Law* (Cambridge: Cambridge University Press 2007) 110–113.

⁷⁰ LUC GYSELEN: „Anti-Competitive State Action in the Area of Liberal Professions: An EU/US Comparative Law Perspective” European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies 2004 EU Competition Law and Policy Workshop/Proceedings, <http://www.iue.it/RSCAS/Competition/2004/200409-compet-gyselen.pdf>.

⁷¹ Regulatory ancillarity.

⁷² RICHARD WHISH: *Competition Law* (London: Butterworths 2003) 122; RICHARD WHISH – DAVID BAILEY: *Competition Law* (Oxford: Oxford University Press 2012) 130–134.

⁷³ WHISH–BAILEY (72. l.) 130–134, 131.

⁷⁴ HANS GILLIAMS: „Competition Law and the Public Interest: Do We Need to Change the Law for the (Liberal) Professions?” European University Institute Robert Schuman Centre for Advanced Studies, 2004 EU Competition Law and Policy Workshop/Proceedings, <http://www.iue.it/RSCAS/Competition/2004/200409-compet-gyselen.pdf>.

nem tartoznak a 81. cikk tilalma alá, amennyiben azok célja a szakma alapvető elveinek (függetlenség és szakmai titoktartás) való megfelelés biztosítása, amely tükrözi a szakmáról alkotott és az adott tagállamban uralkodó felfogást, valamint a szabályokban bennerejlő korlátozások nem mennek túl azon a mértéken, amely szükséges a szakmai elveknek való megfelelés biztosításához.”⁷⁵

Gilliams kételkedett abban, hogy a szabályozásból hatékonysági előnyök származnának. A holland állam és a kamara nem is hozott fel ilyen érveket a Bíróság előtt, alapvetően a közérdek szolgáltatának bizonyítására koncentráltak. A szabályozás mögött álló érdek a nagy könyvvizsgáló cégek által teremtett tisztességtelen verseny megelőzése volt. A tisztességesség biztosítása pedig a Bizottság 101. cikk (3) bekezdésének értelmezésére szolgáló közleménye szerint sem vehető figyelembe hatékonysági érvként. A közlemény szerint a verseny tisztességes feltételeinek védelme a jogalkotó feladata az uniós jogi kötelezettségekkel összhangban, ilyen célból a vállalkozások maguk nem bocsáthatnak ki szabályozást.⁷⁶

Álláspontom szerint soha nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a Bíróság a gazdasági szabadságok jogának és a versenyjognak a határmezsgyéjén járva alkalmazott azonos kimentési szempontot. A versenyjogi kimentésre azután került sor, hogy a vállalati társulási döntésről a Bíróság implicite kimondta, hogy az tulajdonképpen közérdekű állami szabályozásnak tekinthető. Mindezek fényében nem tűnik megalapozottnak az az álláspont, hogy minden vállalati társulási döntés kimentésére lehetőséget ad a 101. cikk (1) bekezdése. Ha nincs állami hatáskör-delegáció, és a vállalati társulás döntése csak gazdasági, kereskedelmi érdekek érvényesítésére szolgál, akkor a gazdasági szabadságok jogából nem lehet közérdekű kimentéseket átemelni.

Bárki is dönt a korlátozás arányosságának kérdésében, arra azonban figyelniünk kell, hogy ebben az esetkörben csak olyan közérdeket fogadhatunk el kimentésként, amelyet a Bíróság az uniós jog által is elismert és védett közérdeknek minősített. A kimentéshez természetesen az is szükséges, hogy az adott tárgykörben uniós szabályozás ne rendezze a kérdést. Ezt a Bíróság is tekintetbe vette a *Wouters*-ügyben.

Gilliams konklúziója alapján az ítélet nem ad egérutat az összes önszabályozás számára. Az ítéletet nem lehet úgy értelmezni, hogy az önszabályozó testületek dönthetik el, hogy a közérdek védelméhez milyen jellegű és milyen mélységű szabályozás szükséges. Gilliams idézi a Belga Legfelsőbb Bíróság döntését, amelyben a hollanddal megegyező flamand regionális kamarai szabályozást a *Wouters*-ítéletet tekintetbe véve, előzetes döntés nélkül aránytalannak tekintette, mivel a válogatás nélküli tilalmat nem találta ésszerűnek.⁷⁷ Richard Whish a norma korlátlan alkalmazhatósága mellett foglalt állást. Nézete szerint a Bíróság nem szorította az elv alkalmazhatóságát az etikai szabályokra vagy speciálisan a szabadfoglalkozásúakra. Szerinte ezt a jogértelmezést a fogyasztók védelme érdekében született

⁷⁵ GILLIAMS (74. lj.).

⁷⁶ 47. pont.

⁷⁷ GILLIAMS (74. lj.).

szabályozási intézkedésekre általában lehet alkalmazni. Így ki lehet menteni a szabályozásokat például arra hivatkozva, hogy szükségesek a pénzügyi intézmények prudenciális felügyeletéhez, a környezet védelméhez, a hulladék hatékony elhelyezéséhez, a termékek biztonságának garantálásához vagy a sportesemények integritásának védelméhez.⁷⁸

Schmid idézi, hogy a 101. cikk tilalmának korlátozására az elmélet három módszert ismer.⁷⁹ Az első a *rule of reason* speciális európai változata, amelynek alapján az egész megállapodás kikerül a tilalom alól, amennyiben a versenyre előnyös, pozitív hatással van. Ennek a módszernek az egyik változata egészen közel esik ahhoz az elmélethez, amelyet a német irodalomban *Immanenztheorie*-nek neveznek. Ennek lényege, hogy a kartelltilalmi szabály akkor és annyiban puhítható, ha ez objektív standardok szerint elengedhetetlen egy olyan jogi instrumentum megfelelő érvényesüléséhez, amelynek célja a kartelljoggal szembenálló politikai cél.⁸⁰ Az arányosság kérdését azonban ilyenkor is vizsgálni kell. A 101. cikk tilalmának korlátozására egy másik lehetséges módszer, ha a *Cassis*-féle kivételeket alkalmazzuk a 101. cikk értelmezésénél is. Schmid azonban rögtön megjegyzi, hogy a magánszemélyek által támasztott versenykorlátozások esetében ez nem lenne helyes.

„Ez a módszer azonban megfelelő és elfogadható lehet abban az esetben, ha funkcionálisan egy ténylegesen közjogi feladatot egy magánjogi megállapodás vesz át, vagy ha a nemzeti jog legalább jóváhagyott néhány olyan versenykorlátozó intézkedést, amelyek szükségesek egy adott közjogi politikai cél eléréséhez.”⁸¹

A harmadik módszer a 101. cikk (3) bekezdésének kiterjesztő értelmezése. Schmid tanulmányát ismerve tehát a *Wouters*-ügyet tekinthetjük az *Immanenztheorie* megnyilvánulásának, amely szerint egy közérdekű cél elérése érdekében a kartelltilalmi szabályt a Bíróság felpuhította, de tekinthetjük a *Cassis de Dijon*-ítéletben megjelenő kötelező követelmények megnyilvánulásának is, hiszen a *Wouters*-ügyben a Bíróság is elismerte, hogy bár a szabályozás nem egyenesen az államtól ered, de közérdeket véd.

Martina Deckert a *Wouters*-ítélet meghozatala előtt publikált tanulmányában feldolgozta az európai versenyjog korlátozásának lehetséges módszereit, beleértve a német jogirodalomban ismert *Immanenztheorie*-t és a teleologikus értelmezést. Az *Immanenztheorie* azért alakult ki Németországban, hogy a német kartelljog szigorú tilalmát enyhítse. Ez az értelmezés nagyon közel áll az Európai Bíróság által kialakított elvhez, amely szerint az uniós jogi szabályokat azok céljára figyelemmel kell értelmezni. Ezt Deckert a 101. cikk (1) bekezdésének teleologikus redukciójának

⁷⁸ WHISH (72. lj.).

⁷⁹ Christoph U. SCHMID: „Diagonal Competence Conflicts between European Competition Law and National Regulation – A Conflict of Laws Reconstruction of the Dispute on Book Price Fixing” *European Review of Private Law* 2000/1. 153–170, 165–171.

⁸⁰ Lásd Fleischer művét, aki az *Immanenztheorie* érvényesülését a sport területén vizsgálta. Holger FLEISCHER: „Absprachen im Profisport und Art. 85 EGV” *Wirtschaft und Wettbewerb* 1996/6. 473–485.

⁸¹ SCHMID (79. lj.) 153–170, 167.

nevezi.⁸² Deckert is felteszi a kérdést, hogy vajon a *Cassis de Dijon*-ítéletnek lehetnek-e hatásai az uniós versenyjogban. Mivel a 34. cikk⁸³ bizonyos magánszemélyek magatartását is tiltja, és mivel a hasznos hatás doktrínája⁸⁴ alapján bizonyos versenykorlátozó állami intézkedések is tiltottak, ezért felmerül a kérdés, hogy a feltétlen érvényesülést kívánó követelményeket nem lehetne-e a versenyjog területén is figyelembe venni, főként akkor, ha a versenykorlátozó intézkedés az államtól származik. Szerinte ugyanis a *Cassis de Dijon*-ítélet tulajdonképpen a 34. cikknek az *Immanenztheorie* alapján való értelmezése, azaz a piaci szabadságok velejáró, immanens korlátozása adta a Bíróság ítéletének indokát. E véleménnyel szemben azt lehet felhozni, hogy a kötelező vagy feltétlen érvényesülést kívánó követelmények természetüknél fogva nyilvánvalóan az állami intézkedések kimentését szolgálják. A második ellenérv az, hogy a Bíróság a hasznos hatás doktrínája alapján nem tiltotta meg azokat az állami intézkedéseket, amelyeknek önmagukban van versenykorlátozó hatásuk (megállapodás, visszaélés nélkül). A párhuzam (kötelező követelmények alkalmazása a versenyjogban) tehát akkor lenne kézenfekvőbb, ha a bírói esetjog szerint a versenykorlátozó állami intézkedések önmagukban is tiltottak lennének.

A harmadik kérdés az, hogy a *Cassis*-megközelítést a 101. cikk első vagy harmadik bekezdésének értelmezésénél alkalmazzuk-e? A legésszerűbb Deckert szerint az lenne, ha mint immanens korlátozást az első bekezdés értelmezésénél vennénk figyelembe.⁸⁵ A *Cassis*-tesztnek megfelelő nemzeti intézkedéseket a versenykorlátozások tilalma alól kimentettnek, igazoltnak kell tekinteni, amennyiben versenyen kívüli célok elérését szolgálják, kizárólagos nemzeti vagy megosztott hatáskörbe esnek és szükségesek, arányosak a nemzeti céllal.

Ezek után Deckert az uniós versenyjog és a nemzeti jogok közötti konfliktusokat tipizálta. Az uniós versenyjog és a nemzeti jogok konfliktusa diagonális abban az esetben, ha a konfliktus vertikális viszonylatban álló szabályok között merül fel, amelyeknek más a tárgyköre, a célja. A kérdés, hogy hogyan oldjuk fel ezt a konfliktust? A nemzeti jog által megvalósított szabályozás ilyenkor kizárólagos nemzeti hatáskörbe esik, vagy megosztott hatáskörbe, az Unió még nem gyakorolta hatáskörét, azaz még nem foglalta le a szabályozási területet. Ilyen esetekben az uniós jog szupremáciája szerint nem ad megoldást a konfliktus feloldására.⁸⁶

⁸² Martina DECKERT: „Some Preliminary Remarks on the Limitations of European Competition Law” *European Review of Private Law* 2000/1. 173–185, 177.

⁸³ A mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedések.

⁸⁴ A versenyjogi szabályok *effet utile* hatása szerint a tagállamok nem fogadhatnak el olyan intézkedéseket, amelyekkel a versenyjogi tilalmak hasznos hatását lerombolnák. Lásd az esetjogból pl. C-123/83. sz. Bureau National Interprofessionnel du Cognac kontra Guy Clair ügyben hozott ítélet [EBHT 1985., 391. o.] és C-185/91. sz. Bundesanstalt für den Güterfernverkehr kontra Gebrüder Reiff GmbH & Co. KG. ügyben hozott ítélet [EBHT 1993., I-5801], C-153/93. sz. Bundesrepublik Deutschland kontra Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft ügyben hozott ítélet [EBHT 1994., I-2517].

⁸⁵ Ezzel szemben van de Gronden szerint a kimentések körében figyelembe kell venni a közérdeket is. Szerinte a Bíróság gyakorlata is megengedi ezt a lehetőséget. Lásd a C-75/84. sz. Metro SB-Großmärkte GmbH and Co. KG kontra Bizottság ügyben hozott ítélet [EBHT 1986., 3021. o.].

⁸⁶ Deckert szerint horizontális a konfliktus, ha az EU versenypolitikája kerül konfliktusba egy olyan

Komninos a német alkotmányjogban kialakult *praktische Konkordanz* elmélethez nyúlt vissza, amelynek kidolgozója Konrad Hesse volt. Hesse álláspontja szerint, ha ugyanazon tényállásra két alkotmányos norma vonatkozik, azok nem állnak feltétlenül teljes ellentétben egymással. Mindig lehet olyan megoldást találni, amelyben az egyik elv alkalmazása lehetséges a másik elv alkalmazásának sérelme nélkül. A két elv közötti ésszerű egyensúlyozással oldható fel az anyagi jogi konfliktus az arányosság figyelembevételével. Mindkét normát úgy kell értelmezni és adaptálni, hogy az alapul szolgáló elvek hatékony érvényesülését minél jobban megóvjuk. A teleologikusan alacsonyabb rendű normát nem szorítjuk teljesen háttérbe, de értelmét az adott ügyben úgy módosítjuk, hogy a felsőbbrendű norma alapul szolgáló elveinek teljes megvalósítását elérhessük. A *praktische Konkordanz* elvét az uniós jog és a nemzeti jog konfliktusában – tehát diagonális konfliktusban – kell alkalmaznunk.⁸⁷ Komninos szerint a Bíróság ezt a módszert alkalmazta a *Wouters*-ítélet 86–94. pontjában, majd miután ez a módszer sikertelen volt, az ütköző érdekek konfliktusában a versenyjog hajolt meg a közérdek érvényesítése előtt.

Komninos cikkében úgy véli, hogy a 101. cikk egészét kell a közérdekű cél elérésével egyensúlyozni, hiszen a hatékony versenyhez fűződő érdek és más közérdekek védelme között nincs hierarchia. Bár a maastrichti felülvizsgálatig a négy gazdasági szabadság és a versenyjog a *Közösség alapjai* című részben helyezkedett el, a többi politika pedig a *Politikák* címszó alatt, addig a Maastrichti Szerződés ezt a kiemelt szerepet megszüntette, és a szabadságok, valamint a versenypolitika is bekerült a *Politikák* című részbe. Ez jelzi, hogy a versenyhez fűződő érdek nem magasabb rendű a többi közösségi politika által védett érdekhez képest.⁸⁸

Komninos két dolgot nem különít el megfelelően cikkében. Elméletileg külön kell ugyanis választani azt, hogy a 101. cikkre a Szerződésben szabályozott másik uniós politika hat-e (uniós szinten szabályozott közérdek) vagy nemzeti érdek (amelyre nincs uniós szabályozás, sem az elsődleges, sem a másodlagos jogforrás szintjén). Diagonális konfliktusról ugyanis csak ebben az utóbbi esetben beszélhetünk. Az elsőként említett szituációban viszont horizontális jellegű a konfliktus, amelynek feloldásáról szerencsés esetben a Szerződés szól (például az iparpolitikáról szóló 173. cikk (3) bekezdése szerint ez a cikk nem szolgáltat alapot ahhoz, hogy az Unió bármilyen olyan intézkedést bevezessen, amely a verseny torzulásához vezet). Amennyiben a Szerződés a konfliktus feloldását nem rendezi, úgy a bírósági gyakorlatban kell erre választ találnunk. A bírósági gyakorlat szerint pedig a többi uniós politikát a harmadik bekezdés keretei közötti korlátozásokkal lehet figyelembe venni.

A diagonális konfliktusok feloldásakor a *Wouters*-ítéletet kell alapul ven-

másik uniós politikával, amelynek más uniós politikába való integrálására jogi kötelezettség áll fenn. Ilyenkor a jogalkotó feladata a konfliktus feloldása. Ha a jogalkotó ezt nem tette meg, akkor rendszertani értelmezést kell alkalmaznunk. Ezeket a célokat Deckert szerint a 101. cikk (3) bek. -ébe kell integrálni. A célok közötti egyensúlyozás azonban nem jelenti azt, hogy a 101. cikk (3) bek. szövegén kívül eső (azokba bele nem férő) más szerződési célokat is érvényre lehet juttatni.

⁸⁷ SCHMID (79. lj.) 153–170, 163. és Assimakis P. KOMNINOS: „Non-Competition Concerns Resolution of Conflicts in the Integrated Article 81. EC”, <http://www.iue.it/RSCAS/Research/Competition/2004/200409-compet-Komninos.pdf>, 9.

⁸⁸ KOMNINOS (87. lj.) 10–11.

nünk. A nemzeti intézkedésben lévő közérdek természetesen az Unió által is elismert és elfogadott, nem gazdasági jellegű érdek. Álláspontom szerint a *Wouters*-ügyben a Bíróság egy diagonális konfliktust oldott fel. A konfliktus feloldására a Bíróságnak nem volt lehetősége a 101. cikk (3) bekezdése alapján, mivel egyrészt a nemzeti bíróság nem tett fel kérdést ennek értelmezésére, másrésztől egyedül a Bizottság adhatott egyedi mentesítő határozatot, amely a kérelem benyújtásának időpontjára rendelkezik visszaható hatállyal. A Bíróság észlelte, hogy a szolgáltatásnyújtás szabadságának sérelmét mindenképpen ki tudja menteni a közérdek védelme alapján, de a versenykorlátozás a hagyományos jogértelmezéssel nem igazolható. Ezért folyamodott ahhoz, hogy a kontextusban értelmezés leple alatt az *Immanenztheorie*-hoz nagyban hasonló jogértelmezéssel kimentse a korlátozást. A Bíróság nem teremtett egy általános tárgyi kivételt, de jelezte, hogy a túl általános jogszabályi felhatalmazás alapján delegált hatáskörben meghozott vállalati társulási döntés valójában egy közérdekű nemzeti intézkedés, amelyet a társulás (az állam segítségével) kimenthet.

Nem elfogadható az az álláspont, hogy a Bíróság a *Cassis*-elvet és a kötelező követelményeket emelte át *Wouters*-ítéletével a versenyjogba. A Bíróság nem a kötelező követelményeket emelte át a 101. cikk értelmezésébe, hanem a nemzeti jogban szabályozott és az uniós jogban is elismert nem gazdasági közérdekek számára teremtett egy kimentési alapot.⁸⁹ Ezek pedig megegyeznek a kötelező követelményekkel, helyesebben, azokat is lefedik. Megjegyezhetjük, hogy a kötelező követelményekre sem lehet abban az esetben hivatkozni, ha az uniós jog kimerítően szabályozza a kérdést. Ezen kívüli érdekek is szűkíthetik azonban a 101. cikk értelmezését, amint azt a *Laurent Piau*-eset is mutatja, a sportesemények megfelelő szervezésének és lebonyolításának érdeke.⁹⁰

Nyilvánvaló, hogy a közérdekek védelmének hagyományos eszköze az állami jogalkotás. Amennyiben a holland állam maga hozott volna ugyanilyen tartalmú jogszabályt, akkor arra kizárólag a szolgáltatásnyújtás szabadsága lett volna alkalmazható, amelynek jogszerűsége egyszerűen megállapítható lett volna. Az önszabályozó testület nem „büntethető” azért, mert az állam nem kellően mély és részletes felhatalmazást adott a testület számára. Ezt a bírósági ítélet egyik következményének is tekinthetjük. Másrésztől felmerül a kérdés, hogy a Bíróság miért nem foglalkozott az állam felelősségével, azaz, hogy a hasznos hatás doktrínája alapján blanketta felhatalmazást adott a vállalati társulás részére. A Bíróság a 101. cikk megsértésének hiányában nem látta szükségét megválaszolni a nemzeti bíróság által feltett, a tagállam felelősségére vonatkozó kérdést. Az állam felelőssége ugyanis kizárólag a 101. cikkbe ütköző vállalati magatartás esetén merül fel. Más

⁸⁹ Szyszczak is ugyanerre utal munkájának egy lábjegyzetében. Erika SZYSZCZAK: „State Intervention and the Internal Market” in Takis TRIDIMAS – Paolise NEBBIA (szerk.): *European Law for the Twenty-First Century: Volume 2. Rethinking the New Legal Order* (Oxford – Portland: Hart 2004) 217–238, 235.

⁹⁰ A 29. számú Nyilatkozat a sportról. „A Konferencia aláhúzza a sport társadalmi jelentőségét, különösen az emberek között az identitás és szövetség kialakításában és elősegítésében játszott szerepét.” Jelenleg az EUMSZ 165. cikke szabályozza.

kérdés, hogy ezt a problémát alaposabban átgondolva rájöhetünk, hogy az érvelés körkörös. Az uniós jog kívánalmainak meg nem felelő felhatalmazásért az államot azért nem lehet marasztalni, mert a vállalati társulási döntése a közérdeket szolgálja, és ezért kimenthető. A vállalati társulás pedig nem felelhet az állam által számára felkínált blanketta felhatalmazásért.

Látnunk kell, hogy mind a *Deliège*-, mind az *EPI*-, mind a *Piau*-ügyben olyan szervezetek szabályozását, illetve intézkedését vizsgálta a Bíróság, amelyek szabályozási hatáskört vindikáltak maguknak. Ezekre a nemzetközi szervezetekre, szövetségekre a tagállamok kifejezetten nem ruháztak az adott tárgykörben szabályozási hatásköröket, azonban az államok hallgatólagosan elismerik az így meghozott rendelkezéseket. Az önszerveződő testületek szabályozásai, intézkedései pedig szükségszerűen a tagok, illetve a *Piau*-ügyben a kapcsolódó szakma tagjai magatartásának befolyásolására születnek meg.

Van de Gronden álláspontja szerint ennek a jogértelmezési fordulatnak szükség-szerűen be kellett következnie, mivel a hasznos hatás doktrínája és néhány gazdasági szabadság horizontális hatálya eredményeként azok a szituációk, amelyekben az állam magánkezdemenyezéseket használ fel a korlátozás megvalósítására, nagyobb valószínűséggel esnek a belső piaci tilalmak hatálya alá, mint a tilalmak hagyományos értelmezése esetén. Ennek következtében az Európai Bíróság kifejlesztette az immanens korlátozások doktrínáját, amelyben figyelembe vette a versenyjogban és a gazdasági szabadságok jogában a magánszereplők bevonásával megvalósuló intézkedések speciális természetét. Ezzel szerinte a Bíróság elismerte, hogy ezek a magánjogi szervezetek rendelkeznek a megfelelő tudással és tapasztalattal a szabályozás megalkotására, és ennek következtében bizonyos közérdekek realizálásában a magánszereplők kezdeményezései is helyet kaphatnak.⁹¹

A *Wouters*-ügy jelentőségét talán Odudu ragadta meg, amikor általános összefüggésbe helyezte az esetet, és szolt az állami/közszférára és magánszférára vonatkozó kimentési lehetőségekről. Arra a feltevésre hívja fel a figyelmet, hogy a közhatalmat közérdekből gyakorolják, és demokratikus legitimitással rendelkezik, ezért gyakorlásához eltérő anyagi és eljárásjogi szabályok szükségesek, amelyek figyelembe veszik a jellegét, legitimitását és a bíróság, valamint a jogalkotás közötti megfelelő feladatmegosztást. A közhatalmi funkciók magánentitásokon keresztül gyakorlása speciális kezelést igényel. Ez tükröződik a versenyjogi szabályok funkcionálisan meghatározott tárgyi hatályában és a *Wouters*-ítéletben is.⁹² Erika Szyszczak is üdvözlö a bírósági jogértelmezés fejlődését, mivel az nem állít versenyjogi akadályt az önszabályozások és általában a decentralizált kormányzati struktúrák elé.⁹³

Ez azt is jelenti az én értelmezésemben, hogy a *Wouters*-ítélet alapján nem lehet olyan következtetést levonni, hogy versenyen kívüli egyéb szempontok is figyelembe vehetők lennének a 101. cikk (1) bekezdés értelmezésében. A jogirodalomban ugyanis a *Wouters*-ügyre sokszor hivatkoznak olyan kontextusban, hogy az meg-

⁹¹ GRONDEN (30. lj.) 105–137, 118–120.

⁹² ODUDU (51. lj.) 46–56.

⁹³ SZYSZCZAK (56. lj.) 95–110, 104.

teremtheti a nem hatékonysági alapú érvek alapján történő kimentést a 101. cikk (1) bekezdésének értelmezése során.⁹⁴

A kimentés indokát adó anyagi jogból származó érvek mellett azt is vizsgálnunk kell, hogy a kimentésnek mi a terjedelme és kit terhel a bizonyítás. Andrews szerint a Bíróság a *Wouters*-ítéletben azt sugallta, hogy nem a Bíróság fogja megállapítani, hogy a korlátozás ésszerű módon szükséges-e a szakma megfelelő módon való gyakorlásához, hanem azt kell figyelembe venni, hogy a szakmai szervezet ésszerű módon tekinthette-e szükségesnek a korlátozást. Ilyen értelmezés mellett azonban a bizonyítás igencsak nehézkesé válik.⁹⁵ Gilliams álláspontja Andrews-éval szemben áll azt tekintve, hogy ki fog dönteni a korlátozás szükségességéről. Ez ugyanis Gilliams szerint mindenképpen a Bíróság feladata a közhatóságoktól származó megfelelő tájékoztatás hiányában. A bizonyítási kötelezettség pedig a vállalati társulást terheli azt tekintve, hogy a közérdek céljából van szükség a döntésre.⁹⁶

5. KONKLÚZIÓ

A Bíróság korai ítéleteiben (mind a gazdasági szabadságok jogában, mind a versenyjogban) egyre gyakrabban hangsúlyozta, hogy az intézkedést, illetve a megállapodást annak aktuális környezetében kell elemezni, és nem elég a jogellenességhez a felek cselekvési szabadságának korlátozása. Ugyanez a retorika jelenik meg az immanens korlátozások elfogadhatóságánál, amelyeknek eltérő a jogalkalmazási funkciója. A nemzeti jog és az uniós jog diagonális konfliktusa esetén a nemzeti intézkedésben vagy a vállalati társulás döntésében rejlő korlátozások nem ütköznek az uniós jogba, amennyiben ezek olyan tagállami érdek elérését szolgálják, amely az uniós jogban nem szabályozott, kizárólagos vagy megosztott tagállami kompetenciába esnek, de az uniós jogalkalmazó számára elfogadhatók és ezért uniós közérdek szintjén védelmet élveznek. Az immanens korlátozásokkal a Bíróság nem a gazdasági szabadságok kimentési lehetőségeit (a kötelező követelményeket) emelte át a versenyjogba. Soha nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a *Wouters*-ügyben a Bíróság a gazdasági szabadságok jogának és a versenyjognak a határmezsgyéjén járva alkalmazott azonos kimentési szempontot. A versenyjo-

⁹⁴ A frissebb irodalomból lásd Ben Van ROMPUY: *Economic Efficiency: The Sole Concern of Modern Antitrust Policy? Non-Efficiency Considerations under Article 101 TFEU* (Dordrecht: Kluwer International 2012); WITT (31. lj.) 443–471; Aleksander MAZIARZ: „Do Non-Economic Goals Count in Interpreting Article 101 (3) TFEU?” *European Competition Journal* 2014/2. 341–359; Bruce WARDHAUGH: „Crisis Cartels: Non-Economic Values, the Public Interest and Institutional Considerations” *European Competition Journal* 2014/2. 311–340. A legfontosabb érv a versenyen kívüli célok figyelembevételére magából a Szerződés szövegéből eredeztethető. Lásd az EUMSZ 3 (3), 7, 9, 11, 12, 167 (4) cikkeit, és azt, hogy az EUMSZ nem határoz meg hierarchiát a különböző céljai és politikái között. A krízis-kartellek megítéléséről lásd különösen Ioannis KOKKORIS – Rodrigo OLIVARES-CAMINAL: *Antitrust Law Amidst Financial Crises* (Cambridge: Cambridge University Press 2010).

⁹⁵ Philip ANDREWS: „Self-Regulation by Professions – The Approach Under E.U. and U.S. Competition Rules” *European Competition Law Review* 2002/6. 281–285, 284.

⁹⁶ GILLIAMS (74. lj.).

gi kimentésre azután került sor, hogy a vállalati társulási döntés közérdekű jellegét a Bíróság implicite megállapította. Mindezek fényében nem tekinthető megalapozottnak az a kijelentés, hogy minden vállalati társulási döntés kimentésére lehetőséget ad a 101. cikk (1) bekezdése. Ha nincs állami hatáskör-delegáció, és a vállalati társulás döntése csak gazdasági, kereskedelmi érdekek érvényesítésére szolgál, akkor a gazdasági szabadságok jogából nem lehet közérdekű kimentéseket átemelni.⁹⁷ A bírósági ítéletekben használt retorikát és a korábbi általános esethivatkozásokat tehát nem szabad összetévesztenünk a kimentés speciális funkciójával.

Ennek a jogértelmezési konstrukciónak alapvetően azokban az ügyekben van jelentősége, amelyekben vállalkozások szervezetének (versenyjogi terminológia szerint: vállalkozások társulásának) juttat az állam közérdekű funkció-gyakorlást. Az ilyen szervezetek a versenyjogi tilalmak tárgyi hatálya alól kizárólag akkor csúsznak ki, ha a döntést az állam által *a priori* meghatározott közérdek alapján hozták meg, és eljárási garanciák is vannak arra, hogy a szervezet nem a magánérdeket juttatja érvényre. Ilyen garancia lehet az például, ha az állam fenntartja a végső döntés meghozatalának lehetőségét. A magánpiaci szereplők állami döntéshozatalba való bevonásával szemben a Bíróság nem szab korlátokat, de a korlátozás kimentésének két iránya szétválik egymástól. Ha a Wouters-feltételek szerinti „valódi” közérdekű funkció gyakorlására hatalmazta fel az állam a szakmai szervezeteket, akkor az intézkedés állami intézkedésnek minősül, amelyet az állam a gazdasági szabadságok jogából jól ismert szerződési kivételekkel és a bírósági joggyakorlatban megismert kötelező követelményekkel is kimenthet. Ha az állam nem határozta meg körültekintően a hatáskör-delegáció feltételrendszerét, és nem kívánja utólag – még csak formálisan sem – fenntartani a maga számára a közérdek meghatározását, akkor a szabályozás a versenyjog tárgyi hatálya alatt marad meg. Ez esetben is van egy utolsó mentsvár a szervezet és az állam számára: bizonyítani azt, hogy az uniós jogi kritériumokkal ellentétesen delegált szabályozás mégiscsak közérdeket szolgál.

⁹⁷ Nagy Csongor István tanulmányában arra utal, hogy a szakmai szolgáltatáson kívüli általánosan alkalmazott koncepció született a Meca-Medina-ítéletben, amikor a Bíróság a sportra is kiterjesztette a Wouters-ítélet alkalmazását. Ő is fontosnak tartotta ugyanakkor hangsúlyozni azt, hogy a közérdekű ésszerűség különös módszertani aspektusokkal rendelkezik. Csongor István Nagy: *EU and US Competition Law: Divided in Unity? – The Rule on Restrictive Agreements and Vertical Intra-Brand Restraints* (Farnham: Ashgate 2013) 77–78.